Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1988 йил 21 июнь
СЕШАНБА
№ 139 (4.335).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

Муаммо кўндаланг қўйилади

СУВ ҲАҚИДА ЖИДДИЙ СЎЗ

Ортиқали ТИЛОВБЕРДИЕВ,
публицист

Сув... Уни таърифлашга ҳожат бормикан! Инсон ҳаёти ва табиат ривожидаги аҳамияти беқиёслиги туфайли қадим-қадимдан «ҳаёт манбаи» деб келинади. Сувдек кўп ишлатиладиган, сувдек ниҳоятда зарур бўладиган бирор моддани топа олмайсиз. Демак, сув ҳаёт учун заруриятгина эмас, ҳаётнинг ўзгинаси.

Ҳа, кўп қиррали турмушимизни, сертармоқли халқ хўжалиги тараққиётини сувсиз, табиатнинг бу бебаҳо инъомисиз тасаввур этиб бўлмайди. Қишлоқ хўжалигида унинг аҳамияти айниқса катта. Мутахассисларнинг ҳисоблашларига қараганда, бир куб километр сув билан 112 минг тонна мева ва узум, 400 минг тонна пахта, 116 минг тонна сабзавот ва полиз экинлари маҳсулотларини етиштириш мумкин. Умуман, деҳқончиликни сувсиз тасаввур этиб бўлмайди.

Сувдан фойдаланиш суръати ошиб борган сари инсоният олдида сув танқислиги муаммоси туғилиб қолди. Дунёнинг Европа қисмида ва бошқа кўпгина мамлакат ҳамда ўлкаларда чучук сув ресурсларининг камлиги тобора яққолроқ сезилмоқда. Сув миқдори жиҳатидан энг бой мамлакат ҳисобланган СССР ҳам бундан мустасно эмас.

Партия илгари сурган мамлакат социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш, совет кишиларининг фаровонлигини ошириш вазифаларини ҳал этиш экономиканинг барча соҳаларида ресурсларни тежаш сиёсатини собитқадам ва изчил ўтказиш билан мустаҳкам боғлиқ. Бу ишдаги энг муҳим йўналишлардан бири сув хўжалигини оқилона юритишдан иборат.

Лекин, КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети шу йилнинг бошларида қабул қилган «Мамлакатдаги сув ресурсларидан фойдаланишни яхшилашнинг биринчи навбатдаги тадбирлари тўғрисида»ги қарорда таъкидлаб ўтилганидек, сув таъминоти соҳасидаги вазиятнинг жиддий равишда чигаллашганлиги сабабли мамлакат бир қанча регионларининг ривожланиши анча секинлашди. Бу кўп жиҳатдан сув ресурсларига хўжасизларча муносабатда бўлишдек яроқсиз ҳолат ҳамма ерда тарқалганлигининг оқибатидир. Оби ҳаёт манбаларидан тежаб-тергаб фойдаланишга самарали таъсир кўрсатиш имконини берадиган зарур иқтисодий механизмнинг йўқлиги ҳам сув хўжалигини юритишга салбий таъсир кўрсатмоқда.

Хўш, донолар азалдан зарга қиёслаб келган сувдан фойдаланиш республикамизда қай аҳволда? Унинг сарфи-харажатининг аниқ ҳисоб-китоби борми?

Афсуски, бу саволга «ҳа» деган жавобни бера олмаймиз.

Аввало маълумот учун шуни айтиш керакки, ҳозир суғориладиган майдонлар республикамиздаги умумий ер майдонининг ўн иккидан бир қисмини ташкил этади ва жами қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг 96 процентини беради. Мамлакатимизнинг ҳамма жойида бўлгани каби республикамизда ҳам давлат томонидан ирригация тармоқлари қурилиши ва улардан фойдаланиш учун ҳар йили сарфланиб келинаётган катта миқдордаги маблағлар сувдан манфаат кўраётган хўжаликлар томонидан эмас, балки бутун жамият, яъни давлат томонидан тўлаб келинаяпти.

Ўз-ўзидан равшан: бу ҳол сувни истеъмол қилишда ҳаддан ташқари исрофгарчиликка йўл очиб бераяпти, хўжасизлик газак олаяпти.

Хизмат тақозоси билан сафарда бўлиб, далаларни айланганимизда кўпинча кўнгилсиз манзарага дуч келиб қоламиз. Бир пайкалда экин сувга зорлигини кузатсак, ёнидаги экинзорда сув кўллаб ётган бўлади. Назоратсиз қолдирилган ариқлардан сув уриб кетиб, аллақаёқларга оқиб ётганлигининг бир неча бор гувоҳи бўлганмиз. Ҳаттоки сув танқис йилларда ҳам ундан тежаб-тергаб фойдаланмаган колхоз ва совхозларни учратганмиз. Сирдарё ва Амударё кўплаб экинзорларга оби ҳаёт етакламоқда. Лекин афсуски, хўжаликлар ана шу сув ўзанларига сон-саноқсиз моторли насослар ўрнатиб, сувни тортиб олишга олишади-ю, унинг сарфи-самараси хусусида етарлича бош қотиришмайди. Шу боисдан дарёлар сувини асраш бугунги куннинг ўткир муаммоси бўлиб турибди.

Кези келганда қонунчилигимизга алоқадор бир масалага тўхталиб ўтиш жоиздир. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми томонидан қабул қилинган Ўзбекистон ССРнинг сув тўғрисидаги кодекси сувни муҳофаза қилиш, ундан фойдаланишни давлат йўли билан ҳисобга олиш, сув тўғрисидаги қонунларни бузганлик учун жавобгарликка тортиш қоидаларини ўз ичига олади.

Энди ўз-ўзидан савол туғилади: кодексдаги умумий қоидаларга республикамизда қандай амал қилинаяпти? Кенг халқ оммаси—колхоз ва совхоз раҳбарларидан тортиб оддий ишчи, колхозчи бу қонунлардан тўла хабардорми?

Бу саволларга жавоб сифатида аниқ бир нарсани айтиш қийин. Бироқ, жойларда сувдан самарали фойдаланмаганликлари учун ундирилаётган жарималар сони ва миқдори камайиш ўрнига кўпайиб бораётганлиги кишини ташвишга солади, ўйланишга мажбур этади.

Фактларга мурожаат қилайлик. Утган йили Қашқадарё области хўжаликларида сувдан фойдаланишда нобудгарчиликка йўл қўйилганлиги учун 10 минг 280 сўм жарима солинган. Сирдарё областида салкам 12 минг сўм, Қорақалпоғистонда эса 19 минг сўм... Энди мушоҳада қилиб кўринг. Агар ҳар бир жариманинг энг юқори миқдори 100 сўм бўлса, ҳар бир областда сувдан фойдаланиш қонун-қоидасини бузиш ҳоллари неча мартадан содир бўлганлигини ҳисоблаш қийин эмас. Бу — фақат аниқлангани, рўйҳатга олинганлари. Жазосиз қолганлари қанча. Бу ерда гап фақат жарима устида бораётгани йўқ, албатта. Жарима пуллари билан давлат бойиб ҳам кетмайди. Гап кишилар онги, уларнинг сувга муносабати хусусида бораяпти.

Афсуслар бўлсинким, сувдан унумли фойдаланмаслик ҳоллари бу йил ҳам давом этмоқда. Масалан, Навоий областида вегетация даври бошлангандан буён сувдан фойдаланиш коэффициенти 0,77 ни ташкил этмоқда. Қизилтепа, Навбаҳор районларида бу кўрсаткич 0,70—0,72 дан ошмаяпти. Бу, мазкур районларда суғориш учун ажратилган сувнинг салкам учдан бир қисмидан фойдаланилмаяпти деган сўз. Сирдарё ва Фарғона областлари хўжаликларида ҳам сувдан нафланиш коэффициенти паст. Оби ҳаёт ниҳоятда қадрли ҳисобланган Бухоро областида эса ўтган йили ҳам, бу йил ҳам сувдан тежаб-тергаб фойдаланишда ижобий натижалар сезилмаётир.

Суғорма ерлар — деҳқончиликнинг асоси. Энг катта умидимиз ана шу ерлардан. Бироқ, суғориладиган майдонлардан олинаётган ҳосил талаблар даражасида бўлмаётганлиги кишини ранжитади. Пахтачиликдаги аҳволни олиб кўрайлик. Ўтган йили Қашқадарё области бўйича ҳар гектар ердан атиги 17,8 центнердан ҳосил йиғиб олинди. Сирдарё ва Навоий областларида ҳосилдорлик 19,5 центнерга тўғри келди. Қорақалпоғистон автоном республикасида эса 19 центнердан ошмади. Бошқа бир қатор экинлар ҳосилдорлиги ҳам кўнгилдагидек эмас. Ери, суви, табиий шароитлари бир хил бўлатуриб турлича ҳосил олаётган областлар йўқ эмас.

Картошкачиликни олиб кўринг. Фарғона области хўжаликлари ўтган йили гектаридан ўртача 132,3 центнердан ҳосил олганлари ҳолда қўшни Андижон области колхоз ва совхозларида бу кўрсаткич 87,5 центнерга тенг бўлди. Хоразмликлар картошкадан 90 центнердан хирмон кўтардилар, қорақалпоғистонлик мусобақадошлари аранг 28 центнердан ҳосил йиғиб олдилар.

Яна бир ачинарли далил. Республикамизнинг кўпгина майдонлари шўрланган. Бунга сувни кўп сарфлаш, коллектор-зовурлардан, дренажлардан нотўғри фойдаланиш, уларнинг яроқсиз ҳолга келиб қолишлари ҳам сабаб бўлмоқда. Сирдарё ва Жиззах областларининг чўл зоналаридаги хўжаликларда шўрланган, ўта шўрланган майдонлар кенгайиб бораётганлигидан, тупроқ структураси бузилаётганидан, ёзга келиб экинлар ковжираб қолаётганлигидан қандай кўз юма оламиз! Турғунлик давридаги орқа-ўнгига қарамасдан чўл қувишлар, осмонўпар хирмонлар бунёд этиш йўлидаги чиранишлар оқибати эмасми оппоқ шўр билан қопланган далаларнинг бугунги аянчли аҳволи?

Хўш, бу каби масалалар хусусида чуқурроқ ўйлаб кўрадиган, сув хўжалиги сиёсатини шошилинч равишда қайта қурадиган вақт келиб етмадими?! Ахир қачонгача заминга ҳаёт бахш этадиган, экинзорларни яшнатадиган, диёримизни яшил либосга буркайдиган оби ҳаётнинг қадрига етмасдан ҳуда-беҳуда сарфлайверамиз?

Сув хўжалиги ходимлари ва деҳқонларимиз олдида сувни тежайдиган технологияларни, берк сув обороти системасини жорий этиш, сув манбаларини ифлосланишдан, қуриб қолишдан асраш учун илм-фан ва техника янгиликларини излаб топиш, улардан самарали фойдаланиш вазифаси турибди.

Хабарингиз бўлса, шу йилнинг биринчи апрелидан мамлакатимизнинг уч районида — Саратов областининг Энгельс, Днепропетровск областининг Никополь ҳамда пойтахт Тошкент областининг Бекобод районлари хўжаликларида сувдан фойдаланганлик учун ҳақ тўлаш юзасидан тажриба ўтказила бошланди. Шу мақсадда Бекобод районида аввалдан катта тайёргарлик ишлари олиб борилди. Ўнлаб километр суғориш тармоқлари реконструкция қилинди. Сув олиш жойларига ўлчов асбоблари ўрнатилди. Сув таъминоти билан бевосита шуғулланувчи кадрлар малакаси оширилди. Колхоз ва совхозларнинг сувчиларига ҳам янгиликнинг мақсад-моҳияти тушунтирилди, пировард натижасидан манфаатдорлик манбалари батафсил ўрганилди. Шундай қилиб, райондаги барча сув хўжалиги бўлинмаларини ўз ичига олган Бекобод ремонт-эксплуатация ишлаб чиқариш бирлашмаси тўла хўжалик ҳисоби асосида фаолият кўрсатмоқда.

Албатта, бу хайрли иш ҳақида аниқ бир фикр айтиш, хулоса чиқаришга ҳали эрта. Лекин янгиликнинг илк самаралари кўзга ташланаяпти. Районда экинларнинг вегетация даври бошлангандан бери оқар сувнинг ўн проценти тежаб қолинди. Сувдан фойдаланиш коэффициенти ўтган йилнинг шу даврида 0,87 бўлса, бу йил 0,91 ни ташкил этди.

Ўзбекистон ССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлигидан маълум қилишларича, келгуси йилдан бошлаб яна 25 районда шундай усулни қўллаш кўзда тутилмоқда. Беш йилликнинг охирига бориб эса республикадаги барча колхоз ва совхозларда сувдан фойдаланганлик учун ҳақ тўлаш тартиби жорий этилади. Модомики шундай экан, ҳозирдан янги йўналиш бўйича ишлашга ўрганиш, кўникма ҳосил қилиш, деҳқонларни психологик жиҳатдан тайёрлаб бориш талаб этилади.

Сув ҳақида сўз юритганда ундан тежаб-тергаб фойдаланишдаги прогрессив усулларни кенг жорий этишга эътиборни қаратиш ҳам мақсадга мувофиқдир. Айтайлик, экинларни ер остидан занглатмайдиган сифонлар билан суғориш, томчилатиб суғориш, ёмғирлатиб суғориш ва ҳоказо. Негадир мана шу сингари усуллар республикамизда кенг тарқалмаётир. Ваҳоланки, бир қатор капиталистик ва социалистик мамлакатларда сувдан самарали фойдаланиш, унинг коэффициентини ошириш масаласи аллақачонлар муваффақиятли ҳал қилинган-ку. Автоматлаштирилган суғориш системалари, биринчидан, экинларни қулай муддатларда сувга қондириш имконини берса, иккинчидан, сувдан тўғри, расамади билан фойдаланишда жуда-жуда қўл келади. Бу каби прогрессив усулларни ўрганиш, қўлланиш, сувни тежаш билан боғлиқ барча технологияларни дадил жорий этиш ҳозирги кун талабидир.

Ушбу материални тайёрлаш жараёнида бир олим билан мулоқотда бўлишга тўғри келди. Бу киши Ўзбекистон ССР Фанлар академияси механика ва иншоотларнинг сейсмик мустаҳкамлиги институти илмий ходими, физика-математика фанлари кандидати Анвар Одилович Шокиров бўлиб, у шу институт суюқликлар механикаси лабораториясининг мудири, техника фанлари доктори Жорилла Файзуллаев билан ҳамкорликда бундан икки йил олдин суғоришни автоматик тарзда бошқариб турадиган асбоб яратганликларини айтиб қолди. Янгиликнинг моҳияти шундаки, жойларда ана шу мосламадан фойдаланган ҳолда суғориш ишлари ташкил этилса, сув сарфи 50 процентгача тежалар экан. «Союзхлопок» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси, Янгийўл районидаги «Ленинизм» колхози, Тошкент районидаги «Ленинград» совхози ҳамда Қарши чўли зонасидаги хўжаликларда ўтказилган амалий тажрибалар бу хулосани тўла тасдиқлаган.

—Агар биз яратган янгилик ўзига йўл очиб, регуляторлар серияли ишлаб чиқарилиб колхоз ва совхозларга тарқатилса сувдан фойдаланиш коэффициенти сўзсиз кескин ошади. Бу эса ўз навбатида Орол муаммосини ҳал этишга ҳам ижобий таъсир кўрсатади, — дейди ўртоқ Шокиров.

Модомики шундай экан, янгиликни қўллаб-қувватлаш, унинг истиқболига пешвоз чиқиш даркор.

Биласиз, халқимизда «сув — зар, сувчи — заргар» деган ҳикмат бор. Лекин шу йилнинг баҳорида республика агросаноат комплекси ходимлари қурултойида таъкидланганидек, кейинги йилларда бу касбга эътибор сусайиб кетди. Бунга сабаб шуки, сувчиларнинг меҳнати дуруст рағбатлантирилмаяпти. Ёшларни сувчиликка жалб этиш билан деярли ҳеч ким шуғулланмайди. Сув сарфи ортиб, манбалари эса камайиб кетаётганлиги яққол сезилаётган бугунги кунда тажрибали сувчилар сафини билимдон ёшлар ҳисобига кенгайтириш хусусида астойдил бош қотириш талаб этилади.

Кези келганда яна бир гапни айтган маъқул. Шахсий хўжаликларнинг томорқаларини суғоришни ҳам тартибга солиш керак. Ким, қачон хоҳласа сув қулоғини очиб кетавермаслиги зарур. Кузатишлар томорқа ерлари колхоз ва совхозларнинг экинзорларига нисбатан ортиқча суғорилаётганлигини кўрсатмоқдаки, буни изга солиш ўз навбатида оби ҳаётни тежашга олиб келади.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг биз юқорида қайд этган қарорида суғориладиган деҳқончиликда сувдан унумсиз фойдаланишни анча камайтириш, мавжуд суғориш системаларини изчиллик билан тубдан таъмирлаш, айни вақтда коллектор-зовур шоҳобчаларини қуриш ва қайта жиҳозлаш, шу беш йиллик охирига бориб ҳар гектар суғориладиган ерга сув сарфини камида 15 процент камайтириш вазифаси юкланган.

Шу кунларда барча совет кишилари муҳим тарихий ҳужжат — КПСС Марказий Комитетининг Бутуниттифоқ XIX партия конференциясига Тезисларини муҳокама қилар эканлар, ана шу соҳага оид қимматли таклиф-мулоҳазаларини баён этмоқдалар.

Тезисларнинг иккинчи бандида «Табиий муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги куч-ғайратларни ошириш, мамлакатдаги экологик вазиятни тубдан яхшилаш чора-тадбирлари комплексини рўёбга чиқариш энг муҳим вазифалардан биридир», дейилади. Деҳқонларимиз бу фикрни давом эттириб, «Ҳаётимиз манбаи, бебаҳо бойлигимиз бўлган ер ва сувни асраб авайлаш, улардан оқилона фойдаланиш ҳамманинг, ҳар бир кишининг муқаддас бурчи» дейилган жумлалар қўшилишини мақсадга мувофиқ демоқдалар.

Албатта, бир мақолада сув ҳақида, у билан боғлиқ муҳим масалалар хусусида атрофлича сўз юритиш, ўткир муаммоларни батафсил ёритиш анча мушкул. Лекин, баён қилинган фикрларни хулосалаб айтмоқчимиз: дунёнинг сарҳисоби бўлганидек, сувнинг ҳам ҳисоб-китоби бор. Шундай экан, келинг, биргаликда мушоҳада қилиб кўрайлик. Сувни табиатнинг текин ва битмас-туганмас неъмати деб ҳисоблашга кўникиб қолмаяпмизми? Ундан қандай фойдаланаяпмиз? Нафи, ҳисоб-китоби қандай бўлаяпти? Оби ҳаётнинг ҳар қатрасини қадрлаш виждон ишимизга, муқаддас бурчимизга, долзарб вазифамизга айланганми?

АГРОСАНОАТ ЯНГИЛИКЛАРИ

ЁШ ПАХТАКОРЛАР ДАЛАСИ

«Намуна» совхозининг пахта далалари орасида 15 гектарлик пайкал борки, парвариши яхшилиги, ғўзалар баравжлиги билан кўзга яққол ташланиб туради. У Абдулла Набиев номидаги 14-ўрта мактаб ўқув-пахтачилик бригадасининг участкаси бўлиб, хўжалик учун кадрлар тайёрловчи ўчоқ бўлиб қолган. 15 нафар меҳнатсевар йигитлардан иборат мактаб бригадасига ўқитувчи Д. Турдибоев бошчилик қилмоқда.

Бултур ёш коллектив гектар бошига 30 центнердан — пландан 5 центнер кўп пахта олди. Кузга бориб совхозда йил якунлари чиқарилганда, ўқувчилар бригадасининг кўрсаткичи хўжалик бўйича ўртача натижадан 7 центнер юқори бўлиб чиқди.

Ҳозир каникул кунларида юқори синф ўқувчилари ўз далаларида тер тўкаяптилар. Ғўза яганаланди ва уч карра чопиқ қилинди, суғорилди, ёш деҳқонлар бу ишларнинг ҳаммасиини тажрибали деҳқон Р. Саидов кузатувида бажармоқдалар.

Бригада аъзолари комсомолнинг 70 йиллиги шарафига гектаридан 32 центнер пахта ҳосили етиштиришга сўз бердилар.

БРИГАДА БОҒЧАСИ

Охунбобоев номли совхоздан Усмонали Қурбонов бошлиқ сабзавоткорлар бригадаси 140 гўдакка мўлжалланган ўз боғчасига эга бўлди. Шу кўркам икки қаватли бино дала ёнида қад кўтарди.

Бригадада асосан кўп болалик оналар меҳнат қилмоқдалар. Ҳозирга қадар уларнинг кўплари гоҳ беморга қараш, гоҳ кичкинтойга овқат тайёрлаш учун ишдан тез-тез жавоб сўраб туришларига тўғри келарди. Бригада кенгаши аёлларнинг бу қийинчиликларига чек қўйишга қарор қилди. Маблағ ҳам топилди. Шу илғор коллектив ҳар йили олаётган катта фойда боғча смета қийматининг ярмини тўлашга имкон берди, пулнинг қолган қисмини совхоз ажратди.

Сабзавоткорлар қурилишнинг боришини бутун бригада бўлиб назорат этиб турдилар. Шундай қилиб совхоз ишчиларининг фарзандлари янги болалар боғчасига қатнай бошладилар.

СЕЛ ЎТГАН ЖОЙЛАРДА

Денов райони пахтазорларида ҳозир турлича манзарани кўриш мумкин. Бир пайкалда ғўза ёппасига гуллаган бўлса, бошқасида эндигина шоналамоқда. Лекин бунинг учун деҳқонларга таъна қилишга ўрин йўқ. Ғўза ривожидаги бу аҳвол апрелнинг охири ва май ойининг бошларида юз берган кучли селнинг натижасидир, ўшанда ғўза ниҳолларида шоналар пайдо бўла бошлаган эди.

Ўша вақтда имкони борича экинлар сақлаб қолинди, уруғ қадашга 4600 гектар ерга, яъни пахтазорларнинг тўртдан бир қисмига эса қайта чигит экишга, бунинг устига 2 минг гектар ерга икки марта қайта уруғ қадашга тўғри келди. Ана шу ерлардаги ғўзаларнинг ривожланиши бир ой кечикди.

— Ҳозир кечикишнинг учдан бир қисмини қопладик, — деди Денов район агросаноат бирлашмаси кенгашининг раиси М. Шерқобилов. — Қайта чигит экилган ҳамма участкаларда яганалаш тугалланди, икки марта культивация, бир марта чопиқ ўтказилиб, экинлар суғорилди.

Бу тадбирлар ғўзанинг ривожланишини яна ўн кун тезлаштиришни таъминлайди, дейишмоқда мутахассислар.

(ЎзТАГ).

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

НУФУЗИ УЛУҒ, НИЯТИ ҚУТЛУҒ

«Қишлоқ ҳақиқати» эҳтироми

1918 йил 21 июнь куни Туркистон ўлкасида биринчи расмий большевистик миллий матбуот органи — «Иштирокиюн» («Коммунист») газетаси чоп этила бошлади. Унинг сонларини тайёрлашда қатнашган қаламкашларнинг кўпчилиги Октябрь кунларида, граждандлар уруши фронтларида, босмачиларга қарши жангларда чиниққан, эътиқодли, иродали кишилар эди.

Ижодий коллектив дастлабки кунларданоқ В. И. Лениннинг ҳаётни, турмуш тарзини янгича асосларда қайта қуришдан иборат ҳаётбахш ғояларини, большевиклар сиёсатини кенг тарғиб қилди. Газета саҳифаларида Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий, Абдулла Қодирий, Садриддин Айний ва бошқа истеъдод эгаларининг жўшқин мақолалари, курашчан шеърлари эълон қилинарди. «Иштирокиюн» олис-яқин ерларга янги ҳаёт нафасини етказиб, одамларда эртаги кунга бўлган ишончни мустаҳкамларди. Шу тариқа у ўлка партия ташкилотининг жанговар ёрдамчиси, инқилобий ўзгартишларнинг асосий тарғиботчиси ва ташвиқотчисига айланди.

Газета 1920 йилнинг 12 декабридан бошлаб «Қизил байроқ», кейинчалик «Туркистон» номи билан чоп этилди. 1924 йили Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси ташкил топгач унга «Қизил Ўзбекистон» номи берилди. 1964 йилнинг июлидан буён эса «Совет Ўзбекистони» номи билан нашр этиб келинмоқда. Ҳозирги кунда тиражи қарийб 1 миллион нусхага етди.

Бугун республика жамоатчилиги, ижодкорлар газета дастлабки номери чиққан куннинг 70 йиллигини нишонламоқдалар. Тахламларни варақлар экансиз, кўз ўнгингизда Совет ҳокимияти йилларида босиб ўтилган шонли йўл, янги ҳаёт учун кураш, жамиятни қайта қуриш ва социалистик турмуш тарзини қарор топтириш пиллапоялари гавдаланади. Ана шу давр ичида ижодий коллектив ўзбек совет матбуотини ривожлантиришга катта ҳисса қўшган ижодкорларнинг янги-янги авлодини камол топтиришга муносиб ҳисса қўшди. Аъзам Аюпов, Зиё Саид, Рихси Сахибоев, Холбек Ёдгоров, Ҳабиб Нуъмонов, Абдукарим Набихўжаев каби иқтидорли қаламкашлар баракали ижод этиб, ўзига хос мактаб яратдилар.

Инқилобий янгиланиш жараёни матбуотчилар олдига ҳам масъулиятли вазифалар қўйди. Ижодий коллектив жамиятни соғломлаштириш, янгича тафаккурни омма онгига сингдириш, қайта қуришнинг боришини кенг ёритишга баҳоли қудрат ҳаракат қилмоқда.

Қутлуғ даргоҳда матбуотчиларнинг ёш авлоди устозлар ишини муносиб равишда давом эттирмоқда. Рафиқ Турсунов, Жўра Холқосимов, Салоҳиддин Муҳиддинов Намоз Саъдуллаев, Эътибор Охунова, Дилбар Маҳмудова, Жаҳонгир Маматов, Абдукарим Раҳимбердиев каби забардаст журналистлар ранг-баранг мавзулардаги мақолалари, ҳикоя ва очерклари билан газетхонлар таҳсинига сазовор бўлишмоқда.

Отахон газета коллективини «Совет Ўзбекистони»нинг 70 йиллик юбилейи билан самимий табриклаймиз, янги ижодий муваффақиятлар тилаймиз!

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ» ҚАЛАМКАШЛАРИ.

Роза Ташланова Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриёти босмахонасининг тажрибали ҳарф терувчиларидан бири. У узоқ йиллардан буён «Совет Ўзбекистони» газетасининг ўз вақтида, сифатли чиқишига муносиб ҳисса қўшиб келмоқда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ фотоси.

ТОЖИКЛАР ДИЁРИДА УЧРАШУВЛАР

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов, республика Олий Совети Президиумининг раиси П. Ҳабибуллаев, Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг раиси Ғ. Ҳ. Қодиров, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари В. П. Анишчев, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари М. Ҳ. Холмуҳамедов ўртоқлардан иборат делегациянинг Тожикистонга қилган визити Ўзбекистон ССР билан Тожикистон ССР ўртасидаги дўстликни мустаҳкамлашга, ҳамкорликни кенгайтиришга, иқтисодий ва маданий алоқаларни кучайтиришга бағишланди.

18 июнь куни Душанбе Аэропортида меҳмонларни Тожикистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари К. М. Маҳкамов Тожикистон ССР Олий Совети Президиумининг раиси Ғ. П. Паллаев, Тожикистон ССР Министрлар Советининг раиси И. Ҳ. Ҳаёев, Тожикистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг аъзолари ва аъзоликка кандидатлари кутиб олдилар.

Ўзбекистон делегацияси икки кун мобайнида қардош республика ҳаёти билан танишди, делегация аъзолари саноат корхоналарида, қурилишларда, хўжаликларда бўлдилар, Тожикистон жамоатчилиги билан учрашдилар.

Дўстлик — баландпарвоз сўз эмас, балки амалий ишлар, астойдил манфаатдорлик, ўзаро ёрдамдир. Қардош республика меҳнаткашлари билан бўлиб ўтган кўпдан-кўп учрашувларда мана шу фикр изҳор этилди. Тожикистон Компартияси Марказий Комитетидаги суҳбатда ҳам шу ҳақда гапирилди. Суҳбатда партия ва хўжалик ходимлари, фан, адабиёт ва санъат арбоблари иштирок этдилар. Ўзбек ва тожик халқлари бир дарахтнинг шохларидир. Улуғ шоирлар Навоий ва Жомий тараннум этган уларнинг кўп асрлик дўстлиги социализм йиллари мобайнида янги мазмун билан бойиб, теранлашди, мустаҳкамланди. Бу — ленинча миллий сиёсатни, партиянинг СССР халқлари қардошлик алоқаларини мустаҳкамлашга қаратилган йўлини амалга ошириш натижаси.

Аммо, учрашувда қайд этиб ўтилганидек, бу ишда ўтмиш йилларнинг ўзбошимчалик билан қабул қилинган қарорлари ва турғунлик оқибатида эътиборсиз қолган жиҳатлар ҳам ўз таъсирини ўтказганлигини кўрмаслик мумкин эмас. Масалан, тегишли дарсликлар, илмий, бадиий адабиёт етарлича нашр этилмаяпти. Тожикистон телевидениеси кўрсатувларини республикамиз шаҳарлари ва қишлоқларида қабул қилишда мушкулликлар бор. Ўзбекистон билан Тожикистон меҳнат коллективлари, олимлари, ижодкор зиёлилари ўртасидаги алоқалар суст.

Экологик, демографик муаммолар каби муштарак, регионал муаммоларни ҳал этиш учун республикаларнинг кучларини фаол бирлаштириш керак. Тожикистон аҳолиси Ўзбекистонда сув тақчиллиги кучайиб бораётганлигини ташвиш билан кўриб турибди. Аммо бу нарса кўп жиҳатдан Помир музликларининг аҳволига боғлиқ. Худди мана шу соҳада биргаликда куч-ғайрат сарфлаш, ечимларни ишлаб чиқиш лозим. Яқинда республикаларимизнинг академиялари ҳамкорлик тўғрисида шартнома имзолашди. Учрашув қатнашчилари бошқа идоралар ҳам бу яхши ишдан ибрат оладилар, деб умид билдирдилар.

Ғовларни бартараф этиш, республикаларимиз ўртасидаги муносабатларни ёт, салбий, расмий-бюрократик иллатлардан холи қилиш энг муҳим вазифадир, дейишди 18 июнь куни Душанбе Сиёсий маориф уйида бўлиб ўтган дўстлик кечасининг қатнашчилари. Кеча охирида икки республика санъат усталарининг концерти бўлди.

Эртаси куни Ўзбекистон делегацияси Тожикистон ҳаёти билан танишишни давом эттирди. Меҳмонлар Душанбедаги усти ёпиқ бозорда бўлган вақтларида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари савдосини ташкил этиш борасидаги фойдали тажрибани билиб олдилар. Оилавий пудрат кенг қўлланилиши, хўжаликларнинг савдо ташкилотлари билан бевосита алоқалари ва фирма магазинлари тармоғи кенгайтирилиши туфайли жамоат сектори якка тартибдаги сектор билан анча муваффақиятли рақобат қиладиган бўлиб қолди.

Сўнгра делегация Халқлар дўстлиги боғида бўлди. Ўзбекистонлик меҳмонлар боғда ўтқазган кедр дарахти республикаларимиз ўртасидаги қардошларча муносабатларнинг янги бир тимсоли бўлиб қолади.

Ленинобод область Пролетар районидаги Ленин номли колхоз кўп минг кишилик аҳолисининг ҳаммаси қардош республика делегациясини кутиб олишга чиққандек эди. Колхоз раиси, икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони А. Саматов бу ерда яшаётган ўзбеклар, тожиклар, қирғизларнинг, бошқа кўпгина миллатларга мансуб кишиларнинг аҳиллик билан сарфлаётган куч-ғайратлари, илҳомбахш меҳнатлари туфайли ишлаб чиқаришда ҳам, социал соҳада ҳам жуда катта муваффақиятларга эришилганлиги тўғрисида сўзлаб берди. Бу ерда пахтадан рекорд ҳосил олинади — колхоз ҳар йили 25 минг тоннадан кўпроқ хом ашё сотади. Олинаётган миллион-миллион сўм фойда одамларнинг турмуш ва меҳнат шароитларини яхшилашга сарфланмоқда.

Р. Н. Нишонов колхоз коллективини Ўзбекистон меҳнаткашлари номидан улкан муваффақиятлари билан қутлаб, унга тобора равнақ тилади. Делегация аъзолари сафарда уларга ҳамроҳлик қилган Тожикистон раҳбарлари билан бирга В. И. Ленин номли колхозда Владимир Ильич Ленин ҳайкали пойига гуллар қўйишди. Шу куни Ўзбекистон делегацияси Ленинободдан Тошкентга қайтиб келди. Тожиклар диёридаги учрашувлар биргаликдаги эзгу ишларда давом эттирилади.

И. ҲИСОМОВ,
ЎзТАГ махсус мухбири.

ГАЗЕТАГА МАКТУБ

ДИЛ МУДДАОСИ

Бугун қанчалик яхши ишланса, сифатли маҳсулот етиштирилса, моддий манфаатдорлик шунчалик юқори бўлишини деҳқонларимиз яхши тушуниб олишди.

Оила пудрати биз учун янгилик эмас. Аввалги йилларда ҳам бу йўлни қўллаган эдик. Аммо натижаларимиз кўнгилдагидек бўлмаганди. Сабаби, пахта етиштириш жараёнидаги узлуксизликни таъминлай олмадик. Масалан, бир оила бир гектар, иккинчиси икки гектар ерда ҳосил яратарди. Парвариш даврида шартномада белгиланган миқдорда ҳақ тўладик. Пахта йиғим-теримини эса умумлаштириб юбордик. Оқибатда одамлардаги қизиқиш сусайиб қолди.

Бу йил коллективимиз билан маслаҳатлашиб, 102 гектар майдонни 8 та звенога бўлиб бердик. Ҳар бир звено бошлиғига бир гектар учун 20 сўмдан ҳақ белгиланди. Демак 8 гектар ер учун 160 сўм иш ҳақи оладиган бўлди. Ҳар бир звенода 4—6 тадан пудратчи бор. Улар қуйидаги тартибда ишлашади: ҳосилни ўзлари териб топширишади ва бунинг учун гектарига 80 сўмдан иш ҳақи олишади. Пудратчи белгиланган 30 центнер ўрнига 40 центнер пахта топширса 10 центнери учун килограммига 40 тийиндан жами 400 сўм ҳақ олади.

Мисолларга мурожаат этайлик: бригада аъзолари Сорахон Буваматова билан Саврихон Ўсаровалар бир гектардан ер олишган. Агар улар пландаги 30 центнердан ҳосилни етиштириб, йиғиб-териб топширса, 634 сўмдан даромад қилишади. Агар 40 центнерга етказишса даромадлари 1.034 сўмдан ошади. Гуласалхон Жўраева эса икки гектар ер олган. Агар у планни бажарса 1.268 сўм, ҳосилдорликни 40 центнерга етказса 2.068 сўм даромад қилади.

Лекин 30 ёки 40 центнердан ҳосил яратиш айтишга осон. Унинг ёз бўйи кечадиган заҳмат-машаққатлари тоғдай: югуриб-елиш, табиат инжиқликларига бардош бериш, қуёшда қоврилиб, бўронда довдираб эгат оралаш.

Шу кунгача жами майдонларда икки марта кетмон чопиғи ўтказдик, 4 марта культивация қилинди. Иккинчи озиқлантиришни тугалладик. Ғўзаларимиз бир текис шоналаб, ҳозир гуллай бошлади. Июль ойида ҳар туп ғўзада 13—14 тадан бўлиқ кўсак бўлишини таъминлаш учун курашаяпмиз. Уч йилдирки, пахтанинг тезпишар «Қирғиз-3» навини экаяпмиз. Бизда август ойида терим бошланади.

Пахта етиштиришнинг машаққатли эканлигини шунчаки таъкидлаётганим йўқ. Бизнинг колхозимизда ҳар гектар ерга район хўжаликларининг барчасига нисбатан кўп, яъни 80 сўм ҳақ белгиланган. Бунинг учун баъзи кесатиқларниям эшитаяпмиз. Юқоридаги раҳбар ўртоқларга бу рақам кўп, меҳнат қилаётган деҳқонларга эса оз кўринаяпти.

Нега?

Мен коллектив етакчиси, оддий коммунист сифатида шуни айтмоқчиманки, белгиланган ҳақ дарҳақиқат оз. Бир гектар майдонни тасаввур қилиб кўринг. Лоақал бир марта кетмон чопиғи қилиб кўрсангизгина унинг нечоғлик катта меҳнат эканлигини бутун вужудингиз билан ҳис этасиз.

Қиёслаб кўрайлик: Андижон районидаги Охунбобоев номли сабзавотчилик совхозининг У. Қурбонов бошчилик қилаётган бригадасида бир гектар ердан 10 минг сўмга етказиб даромад олинаяпти. Пахтачиликда эса 2.000—2.200 сўмдан ошмайди. Пахта етиштираётган деҳқоннинг сабзавоткордан нима фарқи бор? Пахтакор кам ишлаяптими, планни бажармаяптими? У ҳам сабзавот экиб мўмай даромад олгиси келади-ку!

Айни кунларда Қўчқорбой Мамасолиев, Ҳасанбой Асранов, Қосимжон Деҳқонов каби миришкорларимиз астойдил тер тўкишмоқда. Камида 40—45 йилдан бери далада пахтачиликнинг иссиқ-совуғига чидаб келишаяпти. Яна бир-икки йилдан кейин 50—60 сўм билан пенсияга чиқишади. Сабзавотда ишлаганларники эса 100—120 сўмга боради.

Ҳозир қайта қуриш замони. Ҳамма соҳада тартиб ўрнатилмоқда, адолат тантана қилмоқда. Ўйлайманки, эл-юртни кийинтирувчи пахтакор меҳнати ҳам ҳақ тарозига солинар. Пахтанинг нархини ошириш масаласи ҳал этилса, пахтакорнинг оғир меҳнатига одилона баҳо берилса! Шунинг билан бирга пахта сортлари бўйича давлат стандарти талаблари қайта кўриб чиқилса оқ олтин ижодкорларининг дил муддаоси рўёбга чиқур эди.

О. ИСОМИДДИНОВ,
Хўжаобод районидаги «Россия» колхозининг бригада бошлиғи.

«КЕЛАЖАККА ҚАЙТА ҚУРИШ ЙЎЛИДАН БОРАМИЗ»

Қишлоқда шундай ажойиб анъана бор: оилада ўғил туғилса отаси унга атаб ўн уч туп терак ўтқазади. Гўдак улғайган сари дарахтлар ҳам кўкка бўй чўзаверади.

Ҳабибулла Нишонов эса жуда кўп болалар учун боғлар яратган.

...Унинг боғдорчиликка ўтгани аввалига кўпчиликни ажаблантирди. Чунки ёшлигидан далаларга меҳр қўйган, меҳнатсеварлиги, ташаббускорлиги билан ҳамқишлоқлари ҳурматини қозонган, тажрибали пахтакор сифатида нафақат хўжаликда, районда ҳам танилганди. Коммунистлар уни ўз сафларига қабул қилишди, деҳқонлар бригадирликка сайлашди. У бошлиқ коллектив адирликни унумдор экинзорга айлантирди. Мўл оқ олтин етиштириб тинчгина ишлаб юрса бўларди. Лекин Ҳабибулла бундай қилмади, истиқболни ўйлади...

Косонсой районидаги «Бухоро» совхозига қарашли қаровсиз ерларда серҳосил боғлар барпо этилиши ҳеч кимнинг хаёлига келмаганди. Ҳ. Нишонов бошлиқ бригада тоғ ён бағридан минг гектар ерни ўзлаштирди. Турли мевали дарахт кўчатлари ўтқазди. Коллектив 1985 йил майида хўжаликда Ғалаба боғини яратишга айниқса катта ҳисса қўшди. Боғлар ҳосилга кирган.

Бироқ Ҳабибулла яна тинч туролмаяпти.

— Келгуси йилда даштдан ер очиб, янги боғ қилмоқчиман, — деди у. — Бу ерда шогирдларим ишлашади.

Ҳабибулла кўплаб ёшларга устозлик қилди. Уларнинг бир нечтаси бригадаларни бошқараяпти. Тажрибали боғбон ҳозир ҳам талай йигит-қизларга касб сирларини қунт билан ўргатмоқда.

Унинг ташаббусларини қўллаб-қувватламаганлар ҳам бўлди. Жумладан совхоз боғларини парваришлашда молдавиялик ҳамкасбларининг илғор усулини қўлланишни таклиф этганида айримлар республика шароитида яхши натижа беришига ишонишмади.

Аммо Ҳ. Нишонов қардошлар тажрибаси Наманган тупроғида ҳам ажойиб самара беришини барчага намоён этди.

— Ҳабибулла моҳир ташкилотчи, ташаббускор коммунист, — дейди совхоз партия комитетининг секретари Б. Обилов. — Қийинчиликдан, оғир меҳнатдан сира чўчимайди, ёшларни ўз ортидан эргаштира олади. У бошлиқ бригада белгиланган план ва социалистик мажбуриятларни мунтазам ошириб бажармоқда.

Район партия комитетининг аъзоси Ҳабибулла Нишонов Бутуниттифоқ XIX партия конференциясида делегат сифатида иштирок этади.

— Қайта қуриш ҳақида кўп гапираяпмиз, — дея ўз фикр-мулоҳазаларини ўртоқлашади. Ҳ. Нишонов. — Лекин у ҳали ҳамма жойда тўлиқ қарор топгани йўқ. Баъзилар яна ниманидир, қандайдир ўзгаришни кутишаяпти. Улар келажакка фақат қайта қуриш йўлидан боришимизни тушунишмаётир. Айни пайтда ҳеч нарсани кутмай, виждонан, ғайрат кўрсатиб ишлаш керак. Олға томон дадил ҳаракат қилишимизга ана шундай «кутиш»лар тўғаноқ бўлмоқда. Коммунистлар анжуманида ютуқлар билан бирга ишдаги муаммолар, хато ва камчиликлар тўғрисида батафсил гапирилади.

Беором қалб эгаси Ҳабибулла Нишонов партия конференцияси делегатлари қаторида КПСС Марказий Комитетининг Тезисларидаги масалаларни муҳокама қилишда фаол қатнашади.

Э. ИСМОИЛОВ.

СУРАТДА: Косонсой районидаги «Бухоро» совхозининг боғдорчилик бригадаси бошлиғи, Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси делегати Ҳ. Нишонов (чапдан), совхоз директори Р. Охунова ва совхоз партия комитетининг секретари Б. Обилов ўзаро суҳбатлашмоқдалар.

А. КОВТУН фотоси. (ЎзТАГ).

ДЕҲҚОН МЕҲНАТИ УЛУҒЛАНСИН

ДЕЙДИ БУТУНИТТИФОҚ XIX ПАРТИЯ КОНФЕРЕНЦИЯСИ ДЕЛЕГАТИ, ЎЗБЕКИСТОН РАЙОНИДАГИ «ҚЎҚОН» СОВХОЗИ ПАХТАЧИЛИК БРИГАДАСИ БОШЛИҒИ ЭРГАШАЛИ ХУДОЙБЕРДИЕВ

...Баҳор ҳавоси эмасми, қуёш гоҳ чарақлаб, гоҳ булутлар панасига яшириниб, кечга яқин шамол турди. Қўқон шамоли бирпасда ҳаммаёқнинг тўс-тўполонини чиқариб ташлайди.

Эргашли ака тун бўйи мижжа қоқмади. Тонг ғира-шираcида далага йўл олди. Эсизгина шунча меҳнат. Бригаданинг 85 гектар пахта майдонидан 40 гектаридаги ғўзалар қаттиқ зарарланган эди.

Бригада аъзолари шу куниёқ якдил қарорга келишди. Бутун куч, имкониятни ишга солиб 40 гектар ерга қайтадан чигит қадалди. Ҳозир бу ерларга келсангиз баравж ғўзаларни кўрасиз.

Эргашали аканинг суяги меҳнатда қотган. Эсини танибдики, эгат оралайди, ғўза билан тиллашади. Она заминга, деҳқончиликка бўлган бекиёс меҳр унга обрў-эътибор келтирди. Совхоздагина эмас, районда ҳам миришкор деҳқонлар ҳақида гап кетса, унинг номи ҳам албатта тилга олинади. Дарҳақиқат у совхоз ташкил этилгандан бери пахта етиштиради. 28 йилдирки, бригадир. У қайси бригадага ўтса, ўша ерда ҳосилдорлик ошади. 6-бригадада ҳам ҳосилдорлик 25 центнердан 42,5 центнерга кўтарилди. Деҳқончилик учун ғоят оғир келган ўтган йилги шароит ҳали ҳеч кимнинг ёдидан кўтарилгани йўқ. Лўппи-лўппи очилиб турган пахта қалин қор остида қолди. Ана шундай шароитда ҳам миришкорлар 85 гектар ернинг ҳар гектаридан 33 центнердан ҳосил олиб, йиллик планни 115 фойизга бажаришди.

— Бу йил 113 гектар ерда деҳқончилик қилаяпмиз, — деди делегат. — Шундан 85 гектар ерга пахта, 28 гектарига беда, 10 гектар майдонга бошоқли дон экинлари экилган. Ўтган йили ерларимизнинг бир қисми шартнома асосида 3 та оилага бўлиб берилган эди. Қумрихон Мамажонова, Усмонжон Қурбонов, Мўътабар Аҳмедоваларнинг оилалари ўзларига бириктирилган ернинг ҳар гектаридан 37—40 центнердан ҳосил олдилар. Ҳар бир оила асосий иш ҳақининг ҳар сўмига 1 сўм 86 тийиндан 2 сўмгача қўшимча мукофот пули олди. Бу йил бошида совхоз маъмурияти билан тузилган шартномага мувофиқ 17 та оилага ер бўлиб берилди. Дилбарой Азимова, Анорхон Пайғамова, Шаҳрихон Шерматоваларнинг оилавий звенолари ғўза парваришида барчага намуна бўлишаяпти. Мақсадимиз гектаридан 35 центнердан юқори сифатли ҳосил олиш.

У ўзи ҳақида эмас, бригадаси, ери, деҳқон ташвишлари ҳақида гапиришни хуш кўради. Пахтадан муттасил мўл ҳосил олишдаги, деҳқончилик маданиятини юксалтиришдаги хизматлари эвазига Октябрь революцияси, Меҳнат Қизил Байроқ ҳамда Ҳурмат белгиси орденлари билан тақдирланганини бошқалардан эшитдик.

— Инсоннинг ёши улғайгани сари босиб ўтган йўлига бот-бот назар ташларкан, бажарган ва бажаролмай қолган ишларини сарҳисоб қиларкан, — деди у суҳбат асносида. — Халққа хизмат қилаётганингни, эл-юртга нафинг тегаётганини, тинчлик учун ишлаётганингни ўйласанг ғурурланиб кетаркансан. Лекин кўнглимни бир нарса хира қилиб туради...

Эргашали ака дилига тугиб юрган гапларини дард билан сўзлаб берди.

— Турғунлик йиллари «Пахта ҳосилдорлигини оширайлик» шиорини ниқоб қилиб азим дарахтлар, иҳотазорлар асоссиз равишда қўпориб ташланди. Ҳолбуки ҳосилдорликни табиатга зарар етказмай ҳам ошириш мумкин эди. Далаларимиз яланг, шип-шийдам бўлиб қолди. Бу билан шамолга, унинг пахтага келтирадиган зарарига йўл очиб бердик. Нажотсиз ғўзалар шамолдан ҳамон нобуд бўлмоқда. Сарф-харажат кўпайиб, пахта таннархи ошиб кетаяпти. Аёллар меҳнати ҳақида ўйласам, юрагим ачишади. Бир ўйлаб кўринг: чопиқчи аёл бир норма иш бажариш учун ерга 19 минг 300 марта кетмон ураркан. Ҳар урган кетмонини тупроғи билан 1 килограмм ҳисобласак, у қанча юк кўтарган бўлади? Белгиланганига нисбатан уч ҳисса!

Бригадир яна анча мулоҳазалар билдирди. Деҳқонча — лўнда, аниқ фикрлар. Делегатнинг мақсади: ана шу ўйларини амалга ошириш, деҳқон меҳнатини улуғлаш, машаққатини озайтириш...

А. БОБОЖОНОВ.

Пудрат шарофати

«Москва» совхозидан Р. Жонкоев бошлиқ агроучастка коллективи ғўзанинг учинчи парваришини технологик графикда қатъий белгиланган муддатларда ўтказди. 465 гектар ернинг ҳаммасида экин яхши парваришланган ва барқ уриб ривожланмоқда.

— Бугунги кунда деҳқонларнинг вазифаларини эслатишга ҳожат йўқ, — дейди совхоз директори Б. Ўролов. — Ишлар эса анча яхши кетмоқда. Бу коллектив пудратининг шарофатидир. Эндиликда одамлар ўзларига-ўзлари ҳисоб берадилар. Пировард натижа юқори бўлишидан улар ғоят манфаатдордирлар.

Бошқарув ишларидаги ўзгаришларнинг самараси ҳам бўлди. Хўжаликда бўлимлар тугатилиб, цех структурасига ўтилди. Бу нарса аппаратнинг юздан кўп ходимларини бўшатиб, уларни ишлаб чиқаришнинг ҳал қилувчи участкаларига ўтказганлигидан ташқари бошқаришни анча соддалаштирди. 45 та ўрнига йириклаштирилган 20 та деҳқончилик бригадаси тузилди.

Ўша Р. Жонкоев участкасида ғўзадан ташқари донли ва озуқа экинлари ҳам парвариш қилинмоқда. Ҳамма экинлардан мўл ҳосил олиш кутилмоқда.

Сирдарё области.

Сигирсоғарлар ишини икки сменада ташкил этиш чорвадорларнинг мушкулини енгиллаштиради. Тошлоқ районидаги М. Горький номли колхозда ана шу йўлдан дадил борилмоқда. Комсомол аъзоси Зулфия Абдуллаева ҳар бош сигирдан 3 минг килограммдан серқаймоқ сут соғиб олишга бел боғлаган. У айни кунларда мусобақанинг пешқадами.

А. ҚОСИМОВ фотоси.

ХАТЛАРДАН САТРЛАР

Усмон Юсупов районидаги Ульянов номли совхознинг Тош Имомов бошлиқ бригадасида мўл ҳосил учун кураш авжида. Деҳқонлар 65 гектар майдондаги ғўзаларни намунали парваришлаяптилар. Бунда механизатор Сайфулла Нарзуллаевнинг хизмати айниқса катта.

Я. РАСУЛОВ.

* * *

Сурхондарё областидаги Ленин орденли «Хазарбоғ» совхозининг Имон Бакиров бошлиқ бригадаси азаматлари ўтган йили ҳар гектардан 43,4 центнердан ҳосил кўтарган эдилар. Заршунослар жорий йилда бу кўрсаткични 45 центнерга етказмоқчилар.

Т. ШАРИПОВ.

* * *

Задарё районидаги Ильич номли совхознинг Ҳабиба Абдуллаева бошлиқ бригадасида бу йил ҳосилдорлик бултургидан 10 центнер оширилади. Бунинг учун коллектив пухта замин тайёрлади: тупроқ унумдорлигини оширилди, барча агротехника тадбирлари ўз вақтида сифатли ўтказилаётир.

Э. ҚАЮМОВ.

* * *

Товолди Ёқубалиев ва Маъруф Мирзараҳимовлар Хўжаобод районидаги Калинин номли совхоз механизаторлари меҳнат беллашувида пешқадамдирлар. Улар кунлик нормани 1,5—2 ҳисса бажаришаяпти.

Р. ЖУМАНИЁЗОВА.

* * *

Арнасой районидаги Василевский номли совхозда оилавий звенолар ғўза парваришида намуна бўлишаяпти. Қ. Қорабеков бошлиқ звено пахтакорлари 46 гектар майдоннинг ҳар гектаридан камида 30 центнердан чўл дурдонаси етиштириш иштиёқида меҳнат қилишаётир.

Ҳ. ҲАМРОЕВ.

УМИД УЧҚУНИДАН АЛАНГА

Конференцияга тайёргарлик—матбуот кўзгусида

Олдимда бир даста газеталар турибди, улар республиканинг ҳамма областларидан Тошкентга олиб келинган. Уларнинг биринчи саҳифалари бир-бирига ўхшайди, лекин бундай ўхшашликдан хурсанд бўлиш керак — газета саҳифаларида ҳозир ҳаммани ва ҳар бир кишини ҳаяжонга солаётган масалалар хусусида рўй-рост, жиддий ва пухта ўйлаб гаплашиб олинмоқда ва шу сабабли «Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси олдидан» рубрикаси остида асосан меҳнаткашлар КПСС Марказий Комитети Тезисларини муҳокама қилиш чоғида киритаётган таклифлар, билдираётган мулоҳазалар ёритилмоқда.

Ҳозир газеталар одамларнинг хилма-хил фикрларини газетхонларга етказмоқда. Бу фикрларни бир жойга тўплаш ва саралашда ҳеч қандай электрон ҳисоблаш машинаси ҳам ёрдам беролмаса керак. Кўп йиллар ичида биринчи марта Тезислар муҳокамаси чинакам умумхалқ баҳси тусини олди. Партия йиғилишларида ўн минглаб ва юз минглаб таклифлар киритилди. Коммунистлар ва бутун совет халқи конференцияга катта умид боғламоқда. Ҳозирги кунни ҳам, ўтмишни ҳам янада чуқурроқ англаб етиш, олинган сабоқлар ва реал билимлар асосида келажакни бунёд этиш керак.

Коммунистлар ва партиясизлар билдирган кўпгина фикрларда ана шу келажак қандай бўлишидан хавотирланиш сезилиб туради. Шу муносабат билан менимча, республика газетхонларини Қорақалпоғистон область партия ташкилоти ревизия комиссиясининг аъзоси, Қизкеткан посёлка Советининг депутати, «Целинник» кооперативининг раиси А. П. Нелюбов фикри билан таништириш зарур. У Тезисларни муҳокама қилишга етарли вақт ажратилган эмас, деб ҳисобламоқда. Коммунист олдинги вақтда ана шундай қисқа муддат муҳокама қилиш натижасида йўл қўйилган нуқсонлар қабул қилинган сиёсий қарорларнинг чалакам-чатти бўлишига ва пухта ишлаб чиқилмаслигига олиб келганини эслатади.

А. П. Нелюбов конференцияга делегатлар сайлаш чоғида йўл қўйилган расмиятчиликни қайта қуриш талабларидан чекиниш намунаси, деб атайди. Делегатларнинг номзодлари матбуотда, область партия комитети пленумида муҳокама қилинмади. Улар қайта қуриш учун ўзлари конкрет нима иш қилганликлари ҳақида одамларга сўзлаб бермадилар.

Зарафшон қурилиш бошқармаси автобазасининг ҳайдовчиси С. Сбитнев ҳам бу фикрга қўшилади. У «Зарафшанский рабочий» газетаси саҳифасида қуйидагиларни ёзади: «КПСС съезди ва умумиттифоқ партия конференцияларига делегатлар номзодларини кўрсатишни съезд ёки конференция очилишидан камида уч ой олдин барча партия ташкилотларида ва меҳнат коллективларида тўла демократия ва ошкоралик принциплари асосида ўтказиш керак. Партия комитетларининг пленумларида делегатлар номзодларнинг кенг доираси орасидан яширин овоз бериш йўли билан сайланиши лозим».

Бу яна шунинг учун ҳам муҳимки, партия ташкилотлари бундай сайлов ўтказишда муайян тажриба тўпладилар. Ҳозир айрим партия ташкилотларида бир неча номзодларни кенг муҳокама қилиб, секретарларни сайлаш практикаси қўлланилаётганлигини Андижон машинасозлик заводи партия комитетининг секретари А. С. Охунжонов ҳам тўғри деб ҳисоблайди. Партия органларини сайлаш, деб ёзади у «Андижанская правда» газетасида, мусобақалашув ошкоралик, демократия принциплари асосида ўтиши муқаррар тусга айланиши лозим.

Бунинг устига ҳар бир номзод жамоатчиликка ўз программасини тақдим этиши керак—Фориш районидаги «Қизилқум» совхози бошланғич партия ташкилотининг секретари А. Айдарқуловнинг фикри ана шундай. Унга «Джизакская правда» газетаси ўз саҳифасидан жой ажратган. «Сайлаб қўйиладиган партия органининг ҳар бир аъзоси ўз ишининг ана шундай программасига эга бўлиши керак, — деб ёзади автор. — Бу программани муҳокама қилиш коммунистлар сайлайдиган партия ходимининг ишчанлик фазилатларини реал тасаввур қилишга кўмаклашади».

Сирдарё область насос станциялари бошқармаси гаражининг мудири А. Овод Бутуниттифоқ XIX партия конференциясида партия раҳбарининг роли тобора ортиб боришига эътиборни жалб этиш керак, деб ҳисоблайди. Партия раҳбарлари қайта-қайта текширилган, фақат ташкилотчилик қобилиятига эга бўлиб қолмай, шу билан бирга юз-хотир қилмай ва мансабига қарамай, принципиаллик билан адолатни ҳимоя қилишга тайёр турган, коммунистлар ўртага қўяётган барча масалаларни ҳал этишда изчиллик кўрсатадиган кишилардан иборат бўлиши керак.

КПСС Марказий Комитети Тезисларида партия органларини тузишни ўзгартириш тўғрисидаги таклиф матбуотда кенг мунозарага сабаб бўлди. Барча партия комитетларига сайлов чоғида мавжуд мандатларга нисбатан кўпроқ номзодларни кўрсатиш тўғрисидаги таклифни кўпчилик қўллаб-қувватламоқда.

Марказий Комитет Тезисларининг КПССдаги сайлаб қўйиладиган лавозимларни эгаллашни икки муддат билан чеклаб қўйиш масаласи қўйилган қисми коммунистлар орасида кенг мунозарага сабаб бўлди.

Олдин бўлгани каби мазкур қоидани КПСС Уставида мустаҳкамлаб қўйиш зарур деб ҳисоблайман, — деб ёзади Пахтаобод район халқ контроли комитетининг инспектори У. Иброҳимов «Андижанская правда» газетасида. — Ҳатто коммунистлар ташаббуси билан, овозга қўйиш ҳақида олдин қабул қилинган қарорларни ҳисобга олганда ҳам сурункасига учинчи муддатга сайламаслик керак. Сиёсий арбобларнинг қўпол хатолари учун улар ҳаётлигида халқ танқид қилишига имконият яратиб бериш лозим. Ўлимидан кейин танқид қилишга ҳожат йўқ. Бунда ҳар ким дадил бўлиб кетади, ҳозир кўпинча шундай бўлаяпти. Ангор районидаги 3-мактаб ўқитувчиси О. Норсоатов («Илғор» район газетаси), иқтисод фанлари кандидати, Наманган педагогика институтининг ўқитувчиси М. Бўстонов («Наманганская правда»), матбуот саҳифаларида ўз фикрларини билдираётган бошқа кўпгина ўртоқлар У. Иброҳимовнинг фикрига қўшилмоқдалар.

Келгусида жамиятга партия раҳбарлиги ленинча принциплари бузилиши имкониятини истисно қиладиган сиёсий механизмлар ва гарантияларни яратиш — сира кечиктириб бўлмайдиган вазифадир. Шу муносабат билан Қорақалпоғистон область партия комитети сиёсий маориф уйи мудири В. В. Луценконинг таклифи диққатга сазовордир. Демократик централизм, деб ёзади у «Советская Каракалпакия» газетасида, бу фақат кўпчиликнинг ҳуқуқи бўлиб қолмай, шу билан бирга камчилик ҳуқуқларининг гарантияси ҳамдир. Биз ҳақиқат олдин айрим кишиларгагина намоён бўлишига, сўнгра омманинг қалбига етиб бориб, моддий кучга айланишига кўникишимиз керак. Марксизм ҳам шундай қарор топган, НЭП ҳам, Брест сулҳи тузилиши ҳам худди шундай бўлган. Шу боисдан камчиликнинг кўпчилик фикрига қўшилмаслиги (агар камчиликни ташкил қилган кишилар жиноий жиҳатдан жазоланадиган ғояларни тарғиб қилмасалар) барча юридик ва ташкилий гарантиялар билан ҳимоя қилиниши лозим. Бошқача фикр юритганлиги учун маъмурий таъқиб этишга йўл қўйиб бўлмайди. Агар бошқача фикр юритувчиларга қарши муҳим далиллар бўлса, бу далилларни муҳокамага, масалан партия ўқуви системаси машғулотларида муҳокамага қўйиш керак.

Ҳозир газеталарни ўқир экансан, мунозаранинг барча қатнашчилари ўз позицияларини баён қилиб беришга, қайта қуришда ўзларининг шахсан қандай иштирок этаётганликларини аниқлаб олишга интилмоқдалар, деган хулосага келасан, киши. Турғунлик даврида кўп йиллар давомида одамлар ўз фикрини билдира олмаганлиги равшан бўлиб қолмоқда. Шунинг учун ҳам «Демократия ва социализм кўпроқ бўлсин» деган ҳозирги шиор шу қадар баланд руҳ билан кутиб олинди, Тезислар муҳокамаси шу қадар фаол бормоқда.

Ҳозир ҳар бир коммунист конференцияда иштирок этиши керак, у Бутуниттифоқ конференцияси, деб бежиз айтилмаган. Матбуотда ёки партия йиғилишида айтган гапларинг — сенинг конференция минбарида айтган гапларингдир. Ҳозирги давр моҳиятини биз ана шундай тушунмоқдамиз.

С. ФЕНЮТИН,
ЎзТАГ шарҳловчиси.

ОНА-ВАТАН БЎЙЛАБ

ЛИПЕЦК. Атроф муҳитининг тозалиги тўғрисида қайғуриш , — Новолипецк металлургия комбинати барча бўлимлари фаолиятининг муҳим таркибий қисмини ташкил этади. Бу ерда машина-ускуналар катта ремонтдан чиқарилибгина қолмай, агломерация машинаси газ тозалаб берувчи қурилмалар билан, айланма сув таъминоти системалари билан жиҳозланди. Металлурглар табиатни муҳофаза қилишни анча яхшилаш учун жамоатчилик асосидаги илмий-техника комитетини туздилар. Бу комитетга экологик хавфсизлик қоидаларини қўпол равишда бузувчи цех ва агрегатлар ишини тўхтатиб қўйиш ҳуқуқи берилди.

БЕЛГОРОД. Шу область марказида кооперативлар маҳсулотини сотиш учун ҳамма шароитлар яратилди. Бу ерда ихтисослаштирилган «Патент» магазини очилди. Бундан ташқари Белгороднинг ҳамма комиссион магазинлари, универмаглари, савдо уйида маҳсулотни сотиш мумкин. Кооператорлар аҳолига зарур молларни ишлаб чиқаришга кўп вақт ажратиш имкониятини олдилар.

ХАБАРОВСК. Муз авиаразведкасининг маълумотлари Благовешченск, Хабаровск ва Шимолий Сахалин портлари ўртасида навигация бошланишига сигнал бўлди. Амур пароходчилигининг озиқ-овқат, бинокорлик материаллари, машина-ускуналар ортган тўртта теплоходи одатдагидан ўн кун аввал йўлга чиқди. «Дейвис» музёрари ҳали сақланиб турган музлик майдонлар орқали кемаларни ўтказиб қўймоқда. Навигация мобайнида Амур дарёчилари 200 минг тоннадан кўп юкни Сахалин шимолига келтириб берадилар.

САЛДУС (Латвия ССР). «Гайки» колхозининг меҳнаткашлари йўл қуриш учун ишлатиладиган материалларни том маънода оёқ остидан топдилар. Бу ердан очилган хўжаликлараро корхона атроф далалардаги тош харсангларни шағалга айлантириб бермоқда. Жойларда ҳар хил бинокорлик материалларини тайёрлаб турган ва катта кетилган йиллардa тўхтаб қолган чорроқ заводлар, цехлар ҳозир яна тикланмоқда. Ўзига бақуват колхозлар ва совхозлар, кооперативлар уларни ўз паноҳига олмоқда. Шу йилиёқ Салдус районининг яна тўртта хўжалигида ғишт, кошин, мой бўёқ тайёрлаб чиқара бошлаш мўлжалланади, Республиканинг бошқа районларида ҳам ўз қурилишларини бинокорлик материаллари билан таъминлаш программалари ишлаб чиқилди.

ТОШОВУЗ. Туркманистон шимолий воҳасининг кооператорлари «Туркменкоопвнешторг» воситачилигида Япониянинг савдо фирмалари билан савдо-сотиқ алоқаларини йўлга қўйдилар. Бу ердан Японияга 20 тонна биринчи сорт пилла юборилди. Область кооператорлари бунинг эвазига радио аппаратлар, саноат маҳсулотларини оладилар. Бу моллар дўконлар орқали пиллачиларга сотилади.

КИШИНЕВ. Кишиневдаги «Плодсельхозмаш» бирлашмасида кўплаб ишлаб чиқарила бошлаган янги комбайнлар карам узиш муддатларини мумкин қадар камайтиришга имкон беради. Аввалгисидан икки баравар серунум бу машиналар Ноқоратупроқ зона деҳқонларига юборила бошлади. Ҳар бир комбайн бир сменада салкам 150 тонна карам узиб, 80 кишининг қўлини бўшатади.

ОРЖОНИКИДЗЕ. Шимолий Осетия давлат агропромининг буюртмасига биноан Горск қишлоқ хўжалик институти мутахассислари ясаган ўзиюрар янги универсал шасси — «Горец» тоғларда деҳқончилик маданиятини оширишда ёрдам беради. Агрегат тик ёнбағирликларда турли иш қуроллари билан деҳқончилик қилишда қўл келади. Ундан турли қишлоқ хўжалик юкларини ташишда фойдаланиш мумкин. Ўзиюрар «Горец» шассиси кўплаб ишлаб чиқаришга тавсия қилинди.

БОКУ. Уйдан чиқмай туриб, Бокудан мамлакатнинг исталган жойига посилка жўнатиш мумкин. Шаҳар почтамти ҳузурида очилган «Рабитэчи» («Алоқачи») кооперативи ана шундай хизмат қилади. Унинг автомобили ҳар куни шаҳар кўчаларини айланиб юради. Кооператив уй соҳибалари билан шартномалар тузган. Улар посилкага ғилофлар тикиб беришади.

(ТАСС).

СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИДА

СССР Министрлар Советининг Президиуми 18 июнь куни бўлиб ўтган мажлисида «СССРда ихтирочилик фаолияти тўғрисида» СССР Қонунининг лойиҳасини кўриб чиқди.

Лойиҳа мамлакатнинг етакчи ихтирочиларига, олимлар, мутахассисларга, бир қанча бирлашмалар ва корхоналарнинг, СССР министрликлари ва идораларининг раҳбарларига, жамоат ташкилотларининг вакилларига олдиндан юбориб қўйилган эди. Сўнгра уларнинг ҳаммаси СССР Министрлар Совети Президиумининг мажлисига таклиф этилди, таклиф этилганлар юз кишидан ошди. Бу эса ҳар бир кишига лойиҳа қоидалари билан чуқур танишиб чиқиш ва уни муҳокама қилишда фаол иштирок этиш имконини берди.

СССР Фан ва техника давлат комитети раисининг биринчи ўринбосари ўртоқ И. М. Бортник доклади мажлис қатнашчиларида зўр қизиқиш ва энг муҳими, ўткир муросасиз фикр уйғотди, бу эса лойиҳа муҳокамасининг бошланишиданоқ актив мунозарага айланиб кетди.

Мажлисда ихтирочи, «Южводопровод» инженерлик марказининг директори ўртоқ В. В. Шишкин биринчи бўлиб сўз олади. У ўз нутқида ихтиро тушунчасига, айниқса унинг янгилигини ифодалаб берадиган белгиларига тааллуқли конкрет мулоҳазаларини айтди. У жаҳон практикасига асосланиб, шу масала юзасидан лойиҳа қоидаларига аниқлик киритишни таклиф қилди. Сўнгра у қилинган ихтиродан фойдаланишдаги асосий ҳуқуқ кимга — авторгами ёки у ишлаётган ва у ёки бу муаммо юзасидан техник ечимни излаш учун топшириқ берган корхонага тегишлими, деган асосий масалага тўхталди ва шу масала атрофида жўшқин баҳс авж олиб кетди. Бунда В. В. Шишкин агар корхона ихтирочига топшириқ бериб, унинг ишини пул билан таъминлаган бўлса, у ҳолда ихтиро учун асосий ҳуқуқни муҳофаза қиладиган патент ана шу корхона номига берилиши кераклигига ишончи комил эканлигини таъкидлаб ўтди.

Бу позицияни таниқли ихтирочи — Perовдаги савдо машинасозлиги заводининг токари ўртоқ В. Г. Моисеев қўллаб-қувватлади. У олдин ихтирочилик — мамлакат социал-иқтисодий ривожланишини жадаллаштиришнинг энг устун вазифаларини ҳал этишда олимлар, инженер-техник ходимлар, новаторлар ва мутахассислар биргаликдаги меҳнатининг энг оқилона формаси эканлигини лойиҳага ёзиб қўйишни таклиф қилди. У новаторлик энг илғор ҳаракат эканлиги тўғрисида гапириб, Қонун лойиҳасини астойдил маъқуллаётганлигини таъкидлади: «Мен ўзим 27 йил қийналдим, — деди ўртоқ В. Г. Моисеев, — Ушбу ҳужжатни кўрганимдан кейин ниҳоят Қонун қабул қилинаётганлигини, шундан кейин оддий совет кишиси академик, катта мутахассис даражасига кўтарила олиши мумкинлигини тушундим».

Шу билан бирга у ишлаб чиқаришдаги новаторлар меҳнатига етарли баҳо бермаётган, уларни қўллаб-қувватламаётган, ижод қилишлари учун зарур шароитларни яратиб бермаётган халқ депутатлари Советлари шаънига танқидий мулоҳазалар ва амалий таклифлар айтди. У айниқса ихтиролардан фойдаланишдаги кечикиш учун раҳбарлар масъулиятига тўхталди.

СССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, «Кўз микрохирургияси» тармоқлараро фан-техника комплексининг бош директори ўртоқ С. Н. Федоров Қонун лойиҳасига мажлиснинг бошқа қатнашчиларига нисбатан бутунлай ўзгача баҳо берди. У бундай деди: «Биз қабул қилмоқчи бўлаётган Қонун ўз вақтида қабул этилаётган қонун эмас. Бу қонун отни арава тортадиган қилиб қўяди. Чунки амалда ихтирочилик учун бозор йўқ. Чинакам хўжалик ҳисоби амал қила бошлагандагина қонун ҳам ишлай бошлайди. Ана ўшанда ихтирочиларни қидириб қолишади. Бозор бўлмаса, қандай ихтиро бўлиши мумкин. Бозор муносабатлари бўлиши лозим». Сўнгра у Қонун лойиҳаси 65 та моддани ўз ичига олувчи 42 саҳифадан эмас, балки Совет ҳокимиятининг дастлабки йилларида қабул қилинган Декретлар каби икки-уч саҳифадан иборат бўлиши керак, деган фикрни билдирди.

Сўзга чиққан бошқа кишилар бу таклифни қўллаб-қувватламадилар. СССР Фанлар академияси давлат ва ҳуқуқ институтининг директори академик В. Н. Кудрявцев умумий нуқтаи назарни тўлароқ ифодалаб берди. У ўртоқ Федоровнинг позициясига қўшилмаслигини, уч варақдан иборат қонун қабул қилиб, кейинчалик унга ҳамма нарсани изоҳлаб берадиган инструкциялар, қоидалар ёзишга тўғри келишини таъкидлади. Бу эса қонунни йўққа чиқариб қўйиши мумкин. Ҳозир тўғри йўл танланган. Қонун тўғридан-тўғри амал қилиши ва унда иш учун қанча модда зарур бўлса, худди шунча модда бўлиши керак.

Сўнгра у корхона патент учун асосий ҳуқуқи эга бўлиши лозимлигини таъкидлади. Акс ҳолда корхона ихтирони жорий этишдан манфаатдор бўлмайди. Шу билан бирга у лойиҳада ихтирочи билан корхона ўртасидаги муносабатларнинг мумкин бўлган вариантлари сонини кўпроқ келтиришни таклиф қилди. У лойиҳадаги СССРда патент суди ташкил этиш тўғрисидаги таклифни тўла қўллаб-қувватлади. Аммо, деди у, ана шу муассасанинг статусини янада аниқ-равшан белгилаб қўйиш керак.

Академик В. Н. Кудрявцев Қонун лойиҳасидаги айрим чалкашликларга тўхталиб, бу чалкашликларни лойиҳада уч хил ҳуқуқ: «авторлик ихтироси ҳуқуқи», «ихтиро қилиш ҳуқуқи», «ихтиродан фойдаланиш ҳуқуқи» борлиги мисолида кўрсатиб берди. Академик булар уч хил масала эканлигини, чалкашлик бўлмаслиги учун уларни Қонун лойиҳасидаги моддаларда аниқ баён қилиш лозим эканлигини уқтирди.

Ихтирочи, техника фанлари доктори, Москвадаги Лихачев номли автомобиль заводи бош директорининг ўринбосари ўртоқ В. Д. Кальнер ўз нутқида ўртоқ И. М. Бортникнинг Қонун лойиҳаси ҳақидаги доклади асосий қоидаларини тўлдирди. Ўртоқ В. Д. Кальнер ана шу ҳужжат лойиҳасини тайёрлаш юзасидан СССР Министрлар Совети ташкил қилган ишчи группа составида қатнашган эди.

Сўнгра мунозара яна ихтиро учун асосий ҳуқуқ кимга тегишли бўлиши керак ва шу муносабат билан автормиi ёки корхонами, қайси бири патент эгаси бўлиши керак, деган масала атрофида авж олиб кетди. Қонун лойиҳасида бу ҳуқуқ корхонага бириктиб қўйилган. Ана шу қоидага қарши энг танқидий муносабат СССРда хизмат кўрсатган ихтирочи, СССР Автомобиль саноати министрлиги тармоқлараро лабораторияси мудири ўртоқ А. Н. Филиппов нутқида билдирилди. Бу танқиднинг асосий моҳияти шундан иборат бўлдики, социалистик давлатда ихтиро ана шу ихтиро эгасининг иштироки билан жорий этилиши ва ундан фойдаланилиши керак, барча ҳуқуқлар ихтирочига мансуб бўлиши лозим, буни инкор этиб бўлмайди, авторлик ҳуқуқини ҳеч ким ўзлаштириб олмаслиги зарур. Қонун лойиҳасида корхона ёки ташкилотга ҳуқуқ нотўғри берилмоқда, агар ихтирочи ўз ишининг тури жиҳатидан тўғридан-тўғри техникавий топшириқни бажарган тақдирда ҳам, ихтиро ҳуқуқини корхона ёки ташкилотга бериб бўлмайди.

Бу фикрни «Москва ихтирочилари уюшмаси» норасмий бирлашмасининг вакили, РСФСРда хизмат кўрсатган ихтирочи, Бутуниттифоқ сиртқи электротехника алоқа институтининг катта инженери ўртоқ Ю. С. Полинов, шунингдек юридик фанлари доктори, СССР савдо-саноат палатаси «Союзпатент» Бутуниттифоқ бирлашмаси бош директорининг ўринбосари ўртоқ С. В. Филиппов актив қўллаб-қувватладилар.

Минск трактор заводи конструкторлик бюросининг бошлиғи, ихтирочи ўртоқ Н. С. Черняк, иқтисод фанлари доктори, СССР Госплани бўлим бошлиғининг ўринбосари ўртоқ О. М. Юнь бу масалага мутлақо қарама-қарши позициядан ёндашиб, ихтиро учун асосий ҳуқуқни корхонага бериш тўғрисидаги лойиҳа қоидасини қўллаб-қувватладилар. Улар ўз далилларини шу билан асосладиларки, бундай қилинса, корхоналарнинг ихтиролардан фойдаланишдан иқтисодий манфаатдорлиги ошади, корхона — ихтирочининг ижодий имкониятлари энг тўла равишда намоён бўладиган муҳитдир. Муҳокаманинг бошқа қатнашчилари билдирган патентни корхонага бериш ихтиролардан фойдаланишни корхонанинг монополиясига айлантириб қўяди, деган эътирозларига улар лойиҳада башарти завод ёки бошқа ташкилот икки йил давомида ихтиродан фойдаланмаса, бу ҳолда патентга эгалик ҳуқуқи ихтирочига ўтиши кўзда тутилганлигини айтиб ўтдилар.

Лойиҳа муҳокамаси қатнашчиларининг эътиборини ўзига жалб қилган бошқа бир катта масала — мукофот миқдори ва уни ихтирочига тўлаш тартиби тўғрисидаги масала бўлди. Бу масалани биринчи бўлиб «Ротор» тармоқлараро фан-техника комплексининг бош директори, академик ўртоқ Л. Н. Кошкин тилга олди. У техника ечимини ишлаб чиқиш, ихтирони яратиш, ундан фойдаланиш билан боғлиқ бўлган муаммонинг ҳамма жиҳатларига тўхталиб, мукофот масаласида ихтирочи ҳуқуқларини ҳеч қандай ҳимоя қилиш кўзда тутилмаганлигини таъкидлади. Ўнлаб ташкилотларга учрашишга тўғри келади, уларнинг ҳар бири мукофот миқдорини камайтиришга, уни тўлашни тўхтатиб қўйишга, масалани кўриб чиқишни пайсалга солишга уринади. Л. Н. Кошкин лойиҳанинг ана шу муҳим ишга тааллуқли моддаларига аниқлик киритишни талаб қилди.

«Концервпромкомплекс» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг сектор мудири ўртоқ Н. С. Фесченко ўз нутқининг катта қисмини ана шу муаммога бағишлаб, ихтирони амалга ошириш учун мукофотни ҳам ихтиро авторига, ҳам уни кўплаб ишлаб чиқариш учун техник ҳужжатларни тайёрловчиларга баравар миқдорда тўлашни таклиф қилди. Сўзга чиққан бошқа нотиқлар ҳам ихтирочиларни моддий рағбатлантиришнинг турли жиҳатларига батафсил тўхталдилар. Қонун лойиҳасида тўланадиган мукофотнинг гарантияланган энг кам миқдори белгилаб қўйилиши ва шу билан бир вақтда унинг энг кўп миқдори чекланмаслиги таклиф қилинди. Айни пайтда мукофотни ўз вақтида тўламаганлиги учун бунда айбдор бўлган корхона ёки жамоат ташкилоти авторга кечиктирилган ҳар бир кун учун тўланадиган пулнинг бир проценти миқдорида пения тўлаши тўғрисидаги қоида қўллаб-қувватланди.

СССР Фанлар академиясининг вице-президенти, академик Е. П. Велиховнинг қонун лойиҳасида ихтиро учун асосий ҳуқуқ масаласини принцип жиҳатдан янгича ҳал этиш лозим эди, деган таклифига муҳокама қатнашчилари катта қизиқиш билдирдилар. Вице-президент ихтиро учун патент унинг авторига берилишини таклиф қилди, ёки бўлмаса ихтиро автори патент эгаси сифатида кўрсатган кишига ёки юридик шахсга; лойиҳада кўзда тутилганидек мерос тўғрисидаги қонунга мувофиқ ихтиро авторининг меросхўрига берилиши керак. Бундан ташқари, унинг фикрича, патентда икки патент эгаси — ихтиро автори ва шу ихтиро вужудга келган корхона кўрсатилиши мумкин. Бунинг устига ҳар икки патент эгаси тенг ҳуқуққа эга бўлади ва ихтирони улар ўзаро тузадиган битим асосида тасарруф қиладилар. Унинг фикрича, бундай ёндашув авторнинг ва корхонанинг иқтисодий, ҳуқуқий манфаатларини ҳимоя қилади, ихтирога уларнинг мулки сифатидаги муносабатини реал акс эттиради, лойиҳа муҳокамаси қатнашчиларининг кўпчилиги ўртоқ Е. П. Велихов таклифини маъқуллаб кутиб олдилар.

СССР Министрлар Совети Президиумининг мажлисида бошланган мунозара фақат қонун лойиҳасини муҳокама қилиш доирасида чекланиб қолмади. Ихтирочининг жамиятдаги мавқеи, у ихтирони яратиш ва айниқса халқ хўжалигида ихтиродан фойдаланишда дуч келаётган жуда кўп тўсиқлар ҳақида ошкора, ишчанлик билан, амалий тусда гаплашиб олинди. Ихтирочиларнинг таклифларига лоқайдлик билан, баъзан эса масъулиятсизлик билан муносабатда бўлинаётганлиги, айрим мансабдор кишилар уларнинг талаб ва эҳтиёжларига бағритошлик билан, давлат манфаатларини кўзламай ёндашаётганликларини кўрсатувчи конкрет мисоллар келтирилди. Бир қанча раҳбарлар ихтирочиларнинг актив фаолиятига қайта қуришдан олдинги позицияларда туриб баҳо бераётганликлари айтиб ўтилди. Бу ҳақда СССРда хизмат кўрсатган ихтирочи Л. И. Данилов, Эстония ССРда хизмат кўрсатган ихтирочи Т. А. Пунгас, Бутуниттифоқ ихтирочилар ва рационализаторлар жамияти авторлик ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўлимининг мудири В. А. Смирнов, РСФСРда хизмат кўрсатган ихтирочи С. Ф. Штельмах, Москванинг 1987 йилги энг яхши ихтирочиси Б. И. Ушаков ўртоқлар гапирдилар.

Муҳокаманинг барча қатнашчилари қонуннинг янги лойиҳаси юзасидан СССР ҳукуматида бундай ошкора ва батафсил гаплашиб олиш жамиятни қайта қуриш, демократиялаш, кенг ошкоралик туфайли мумкин бўлганлигини таъкидладилар.

СССР Министрлар Советининг Президиуми бўлиб ўтган муҳокамани ҳисобга олиб, «СССРда ихтирочилик фаолияти тўғрисида»ги СССР қонуни лойиҳасини узил-кесил ишлаб чиқиш учун асос сифатида қабул қилди, лойиҳани тайёрлаган ишчи группага лойиҳага аниқликлар киритишни, бу ишга энг қизиқарли, принципиал таклифлар киритган мажлис қатнашчиларини жалб этишни топширди.

Пухталаштирилган лойиҳани мулоҳазалар ва таклифлар киритиш учун СССР министрликларига, идораларига ва иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советларига юбориш, ишчи группасига эса узил кесил тайёрланган лойиҳани 1988 йил 15 июлдан кечиктирмай СССР Министрлар Советига тақдим этиш хусусида кўрсатма берилди.

СССР Министрлар Совети Президиумининг мажлисида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидатлар, СССР Министрлар Совети раисининг биринчи ўринбосарлари Ю. Д. Маслюков ва Н. В. Тализин қатнашдилар.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Советининг раиси Н. И. Рижков муҳокамага якун ясади.

(ТАСС).

Содиқ МИРАҲМЕДОВ

Таниқли селекциячи-олим, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан арбоби, СССР Давлат мукофотининг лауреати, ВАСХНИЛ академиги Содиқ Мираҳмедов узоқ давом этган оғир касалликдан сўнг 1988 йил 18 июнь куни вафот этди.

С. Мираҳмедов 1926 йил 21 августда Тошкент шаҳрида туғилган. 1975 йилдан КПСС аъзоси, олимлик фаолиятини 1950 йилда Ўзбекистон ССР Фанлар академияси ўсимликлар экспериментал биологияси институтида бошлаганди. Шу ерда унинг илмий позицияси шаклланиб, изланиш йўналиши аниқланганди. 1976 йилдан 1985 йилгача Г. С. Зайцев номидаги Бутуниттифоқ пахта селекцияси ва уруғчилиги илмий тадқиқот институтининг директори бўлиб ишлади. Ёввойи ҳолда ўсадиган донор шакллардан фойдаланиш асосида ғўзанинг вильтга чидамли тезпишар навларини яратиш борасидаги янги илмий йўналишининг ривожи унинг номи билан боғлиқдир. С. Мираҳмедов яратган навларни, айниқса «Тошкент-1» навини жорий этиш туфайли республикада ғўза вильт касаллигининг тарқалиши тўхтатилди ва пахта етиштириш кўпайишига эришилди. С. Мираҳмедов 80 дан ортиқ илмий иш авторидир, у ғўзанинг олти хил районлаштирилган навини яратди.

С. Мираҳмедов катта жамоат ишларини олиб борди, халқ депутатлари Тошкент область ва Оржоникидзе район Советларининг депутати этиб сайланган, район партия комитети ва институт партия бюросининг аъзоси, ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими президиумининг ҳамда «Хлопок» журнали редколлегиясининг аъзоси эди.

С. Мираҳмедов Коммунистик партия билан Совет давлати олдидаги хизматлари учун Ленин ордени, Меҳнат Қизил Байроқ, Халқлар дўстлиги, Ҳурмат белгиси орденлари, СССР Халқ хўжалиги ютуқлари виставкасининг медаллари билан мукофотланган эди.

Ажойиб селекциячи-олим, пахтакорларнинг қалин дўсти Содиқ Мираҳмедовнинг порлоқ хотираси қалбимизда ҳамиша сақланиб қолади.

Р. Н. Нишонов, Т. А. Алимов, В. П. Анишчев, В. А. Антонов, В. А. Головин, П. В. Догонкин, А. С. Икромов, Ғ. Ҳ. Қодиров, В. Н. Лобко, В. И. Огарок, Н. И. Попов, Қ. Салиқов, П. Хабибуллаев, М. Ҳ. Ҳолмуҳамедов, Ҳ. А. Алимова, И. Х. Жўрабеқов, Б. Ф. Сатин, В. А. Хайдуров, Ш. А. Акмалхонов, Ф. В. Войтенок, Г. С. Миразимова, А. А. Никонов, С. Р. Раҳмонқулов, А. Эгамбердиев.

ЭРТАГИ КУН УЧУН САБОҚ

Кўргазмадан кейинги мулоҳазалар

«Паррандачилик-88» халқаро кўргазмаси очилган куни уни ташкил этган чет эллик уддабурон кишилар томошабинларни не-не умидлар билан кутиб олишган эди, аммо умидлари рўёбга чиқмади. Совет корхоналари билан неча ўнлаб контрактлар тузилади, деб хаёл қилишган эди, бўлмади. Европа ва Шимолий Америкадан, Ўзбекистон пойтахтидан неча минглаб километр наридан олиб келинган ускунани қайтариб олиб кетишади.

Фирмаларнинг ҳафсаласи пир бўлди. Шу корхоналарнинг вакиллари одоб сақлаб, бу ҳақда лом-мим дейишмаётган бўлса ҳам хорижий мутахассисларнинг «таъби тириқ» бўлди. Кўргазма дарвозалари эндигина очилиб, дастлабки кишилар кириб келишганида шу чет эллик мутахассислар айтган гапларни эсга оладиган бўлсак, уларнинг кайфияти бузилганича бор:

— Бундан икки-уч йил муқадам биз бунчалик узоқ жойга келмаган бўлур эдик, — деганди ЎзТАГ мухбирига Даниядаги «Овотек» фирмасининг экспорт масалалари бўйича директори Нильс Бондо. — Экскурсия учун пул сарфлармидик. Ҳозир эса СССРда сизнинг корхоналарингиз билан бевосита алоқалар боғлаш учун фирмага катта имкониятлар очилмоқда.

Мамлакатингиздаги қайта қуриш учун янги техника ҳам зарур, — деди Швейцариядаги «Хеггер альпина» фирмаси мол сотиш бўлимининг директори Ганс Гааз. — Биз техникани валютага сотиш билан бир қаторда уни қишлоқ хўжалиги маҳсулотига ҳам алмаштиришимиз мумкин. Музокараларнинг муваффақиятли боришига умид боғламоқчимиз.

— Агар контракт тузиш учун чинакам умид бўлмаганида, мен умуман келмаган бўлур эдим, — деди чўрт кесиб ГФРдаги «Маурер ва унинг ўғиллари» фирмасининг вакили Ганс Хартль. — Мамлакатингизга кўп марта келган бўлсам ҳам лекин сафарларим муваффақиятли бўлмаган. Сизлардаги қайта қуриш муваффақиятли ҳамкорлик йўлга қўйилади, деб умид уйғотди. Шунинг учун ҳам биз Тошкентга келдик.

Франция, Голландия ва Бельгиядан келган бизнесменлар ҳам ана шундай фикр-мулоҳазаларни айтишган эди. Энди улар хавфсалалари пир бўлиб қайтишмоқда: кўргазма кўргазмагина бўлиб қолди.

Кўргазмани мутлақо бефойда деб айтиш ҳам, ҳар қалай инсофдан бўлмаса керак.

— Кўргазмадан катта наф кўрдик, — деб уқтиради «Узптицепром» раисининг ўринбосари Ҳ. Юсупов. — Совет мутахассислари жаҳон миқёсида кўз-кўз қилса арзийдиган ускуналарни кўздан кечирдилар. Экспонатлар, макетлар, проспектлар ва видеофильмларни томоша қилар эканмиз, чет эллик мутахассисларнинг сўзларини эшитар эканмиз, қандай ишлаш кераклигини ва нималардан воз кечиш лозимлигини билиб олдик. Ҳозирча биз жудаям орқада қолиб кетганмиз. Маҳсулотни қайта ишлаш, асраш ва ўрашда қолоқлигимиз ниҳоятда сезилиб турибди.

Тармоқ бошқа ходимларининг фикри ҳам ана шундай. Мамлакатнинг турли чеккаларидан мингга яқин мутахассис келиб, виставкани кўздан кечирди, тармоқ меҳнаткашлари экспонатларни синчковлик билан ўргандилар, кўпчилик кутганидек бўлди. Таклиф қилинганига нисбатан икки баравар кўп мутахассис келганлиги ҳам шундан далолат бериб турди.

Дарҳақиқат, ўша кунлар янгиликлар кўп бўлди. Парранданинг ўсиши ва семиришига ичимлик сув ҳам ёрдам беради, деб ҳали ҳеч кимнинг хаёлига келмаган эди. Тўғри, бу сув оддий сув эмас. Француз қурилмаси сувни активлаштиради, натижада унда бактерия камаяди. Қурилмани ишлатиш осон ва у анча тежамли. Бунинг устига қурилма энергиянинг ноанъанавий манбалари негизида ишлайди.

Венгриядаги «Дельта» корхонаси стендларида турли катта-кичикликдаги инфрақизил иситгичлар ялтираб турар эди. Бундай ускуна зарарсиз, чиройли ишланган ва ёнилғининг 30 процентдан кўпини тежайди.

Ғарбий Германия «Иннпласт» фирмасининг машиналари ва ўраш материаллари маҳсулотларни холодильниклардан фойдаланмай, етти ҳафта асрашга имкон беради, айни вақтда унинг таъми ва таркиби ўзгармайди.

Хуллас, паррандачиларимиз ўрганса арзийдиган тажрибалар бор эди. Лекин ҳозир ана шу «муваффақиятлар» энди хушнуд қилаётгани йўқ. Янгича иқтисодий шароитларда каттароқ марраларни эгаллаш мумкин ва лозим. Бу ўринда чет эллик меҳмонларимиз фикрига қўшилса арзийди: мутахассисларимиз-ку янгиликни кўришди, аммо замонавий серунум машиналарни сотиб олишганида айни муддао бўлур эди. Шунда наф кўрган бўлур эдик, аввало бу сиз билан бизга, харидорларга фойдали бўлур эди.

Кўргазманинг яна бир фойдали жиҳати шундаки, чет эллик шериклар билан алоқа боғлашда тажриба орттирдик. Гарчи барча хорижий меҳмонлар кўргазма кўнгилдагидек ташкил этилди, деб айтишган бўлса-да, аммо айрим камчиликларни ҳам тилга олишди. Эътирознинг энг каттаси шуки, ташкилотчилар ускунани монтаж қилиш учун камроқ вақт ажратишди. Натижада кўпгина фирмалар ўзлари хоҳлаган ҳамма нарсаларини кўрсатолмай қолишди. Кўргазма қаерда, қачон очилиши, қанча муҳлат ишлаши ярим йил илгари ҳам маълум эди-ку, ахир.

Адолатли таъна. Дарҳақиқат, экспозиция очилишига бир кун қолганида ҳам ҳали залда ҳеч нарса тайёр эмас эди. Матбуот конференциясига келган журналистлар экспонатлар билан таниша олмадилар. Фирма ходимлари стендларни кечаси монтаж қилишди. Улар бу ишни шундан аввалги кунларда ҳам кечқурунлари бажаришлари мумкин эди, лекин Ўзбекистон ССР Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасининг мутасаддиларидан бири: «Чироқни ўчириб қўйинг, ҳеч кимни киритманг», деб фармойиш берган экан.

Павильоннинг ўзини ҳам хайбаракаллачилик билан қуришди, «Главташкентстрой» ходимлари оркестр садолари янграб, қизил тасма қирқилаётганда ҳам бўяш-суваш билан овора эдилар.

Бу майда-чуйда нарса эмас. Чет элликлар, шунга қараб ҳам ишимизга баҳо берадилар. Дангал айтадиган бўлсак, жиддийроқ нуқсонлар ҳам бўлди.

Яна шуни ҳам айтишимиз жоиз бўладики, фирмалар вакиллари хафсаласи пир бўлиб кетишаётган экан, бу амалдаги хариф сифатида республика Агросаноат давлат комитети позициясига ҳам путур етказади. Мазкур комитет техника сотиб олиш учун маблағ топа билмади. Бу масала кўргазма ёпиладиган кунгача муҳокама қилинди. Аммо бир неча ой ичида ҳал қилинмаган ана шу жиддий муаммони сўнгги кунларда ҳал қилиб бўлармиди. Бюрократик ғовлар шу қадар кўп бўлдики, чет эллик мутахассисларнинг фикрича, ниҳоятда ғайратшижоатли, уддабурон одамлар, яъни, республика Агросаноат давлат комитети ташқи алоқалар бошқармаси ва «Узптицепром»даги мутахассислар ҳам бу ғовларни бартараф эта олмадилар. Худди шу сабабга кўра, молга мол алмашиш, бартер битимлари ҳам тузилмади. Бизнинг мамлакатда ҳам, чет элларда ҳам шу битимга умид боғлашган эди. Бу ўринда халқ маталини бироз ўзгартириб, «қаловини билмасанг, саксовул ҳам ёнмайди», десак арзийди.

Чет эл фирмалари билан амалий алоқалар кенгайиши керак. Шундай қилмас эканмиз, агросаноат комплексини техникавий жиҳатдан қайта жиҳозлаб бўлмайди, маҳсулот ишлаб чиқариш ва реализация қилишда ҳам жаҳон марраларига чиқа олмаймиз. Келажакда бугунги ҳатоларимизни такрорламаган маъқул. Ишлашга ўрганиш вақти келди.

А. БЕЗВЕРХОВ, Ю. БОНДАРЕНКО.
ЎзТАГ мухбирлари.

Қаҳҳор Беккулов бошлиқ оилавий звено аъзолари бу йил Пайариқ районидаги «Ленинград» колхозида маккажўхоридан баракали ҳосил яратиш учун курашмоқдалар. Пудратчилар ҳар гектар ердан 70 центнердан қаҳрабо дон етиштириш мажбуриятини қабул қилишган. Экиннинг ривожи тез бораяпти. Бунда ўсимликка комплекс ишлов бериш муҳим роль ўйнаётир.

СУРАТЛАРДА: 1. Моҳир механизатор Қозоқбой Қўшмуродов кунига 7—8 гектар ерга ишлов бермоқда. 2. Баравж ниҳоллар.

К. ТУРСУНОВ фотолари.

ЭКОНОМИКА ХАБАРЛАРИ

ЧИҚИТДАН МОЛЛАР

Марҳамат район йигирув-тўқув фабрикасининг коллективи кенг истеъмол моллари ишлаб чиқариш йиллик планини муддатидан илгари бажариб, катта ички резервлар борлигига ишонди.

Бу ерда кенг истеъмол моллари цехи ташкил этилгач, беш ой ичида йиллик пландаги 50 минг сўмлик ўрнига 75 минг сўмлик кийим-кечак тайёрлаб чиқарилди.

Цехнинг ташкил этилиши қизиқ бўлди. Хўжалик ҳисобига тайёргарлик чоғида бошқарувчилар штати камайтирилганидан сўнг маъмурий корпусда унинг учун саҳн бўшаб қолди.

Тикув машиналарини топиш қийинроқ бўлди. Шунда уй бекалари мадад бердилар. Улар янги цехга ўзларининг электр ва қўл тикув машиналари билан келдилар. Энди уларнинг ҳар бири ойига 130 сўм ишламоқда. Андижон ип-газлама комбинатининг тортиб ўтказиладиган лаҳтаги 25 хил кийим-кечак тикиб тайёрлаш учун хом ашё бўлиб хизмат қилди.

Эндиликда корхона дарвозахонаси ёнида фирма магазини очилган бўлиб, шу ерда корхона маҳсулотлари сотилмоқда, бу маҳсулотларга бўлган талаблар ўрганиб чиқилмоқда.

Бу ерда ишлар маҳсулот хилларини қандай қилиб кўпайтириш тўғрисида ўйлаб, ишлаб чиқариш чиқитларини диққат билан ўргандилар. Арқон, халта ва теримчи этаклари, шунингдек ёстиқ ва кўрпачалар тикиб тайёрлаш йўлга қўйилди.

Йил охиригача янги кенг истеъмол моллари цехини кенгайтиришга қарор қилинди. Бу ерда яна 50 та тикув машинаси ўрнатилади.

ХЎЖАЛИК ҲИСОБИ ЛИБОСИДА

Андижон шаҳрининг аҳоли энг зич жойлашган 3-микрорайонида яшовчилар 34-почта бўлими ишидан мамнун бўлмоқдалар. Яқин вақтларгача эса бу ерда шикоятларни текшириб улгуришмас эди. Хўш, қандай ўзгариш юз берди?

— Коллектив ўша-ўша, — деб жавоб қилади шаҳар почта-телеграф станциясининг иқтисодчиси З. Мингалиева, — фақат эндиликда коллектив хўжалик ҳисобига ўтди. Бўлимнинг барча ходимлари меҳнатдаги иштироки коэффициентига мувофиқ ҳар ойда мукофот оладилар.

Почтальонлар Мамлакат Юнусова, Нигора Илёсова, Татьяна Актишева йил бошидан буён бирорта шикоятсиз, ҳатто таъна эшитмай ишламоқдалар. Хўжалик ҳисоби ишни яхшилашнинг кўпгина резервларини қидириб топишга ёрдам берди.

34-почта бўлимининг коллективи кўп йиллардан буён биринчи марта шаҳар алоқачилари кўчма Қизил байроғини қўлга киритди ҳамда станция почта бўлимлари ва бўлинмалари мусобақасида пешқадамлик қилмоқда. Ҳозир илғорлардан ўрнак олиб Андижондаги ўттиз тўртта почта бўлимидан ўн биттаси ва почта-телеграф станциясининг тўртта бўлинмаси хўжалик ҳисобига ўтди.

(ЎзТАГ).

ПАЙКАЛДАГИСИ ЭМАС, ОМБОРДАГИСИ ҲИСОБ

Тоғ этагида жойлашган Сариқул қишлоғи азалдан Советобод районидаги хушманзара масканлардан. Ҳозир бу гўша янада ўзгача чирой ва тароват касб этган: ҳаддсиз-ҳудудсиз буғдойзорлару арпазорлар мисоли денгиздай шовуллайди, қуёш нурида олтиндек товланаётган бошоқлар кўзни қамаштиради. Бу — ризқ-рўзимиз бўлмиш дон. Унинг соҳиблари эса «Жом» совхозининг ғаллакорлари.

Меҳнат аҳли жорий йилда 5.270 гектар майдонда буғдой, 1.640 гектарда арпа етиштирди. Шу кунларда ўрим-йиғим жадал суръатларда олиб борилаяпти. Пайкалдагиси эмас, омбордагиси ҳисоб деганларидек, донни нест-нобудсиз йиғиштириб олиш диққат марказида турибди.

Беллашувда 1-бўлимнинг Низом Мелиев бошлиқ бригадаси пешқадам. Бу бежиз эмас. Совхозда уни моҳир ғаллакор сифатида ҳурмат қилишади. Ўтган йили миришкорлар давлатга 2.319 гектар майдондан 2.632 тонна сара дон сотишганди. Ҳосилдорлик гектар ҳисобига 5,9 центнер ўрнига 11,4 центнерга тўғри келди. Бунинг эвазига 283 минг 300 сўм даромад олинди.

— Бу йил ҳосил чўғи бултургидан салмоқли, — дейди Низом ака. — 2.546 гектар ғаллазорнинг ҳар гектаридан камида 12 центнердан ҳосил саранжомлашни мўлжаллаяпмиз.

Иш яхши ташкил этилган. 7 та комбайн тўла қувват билан ишлаяпти. Фарҳод Муҳаммадиев, Камол Сафаров, Нортожи Расулов, Эшқувват Жўраев сингари дала гвардиячиларининг ҳар бири кунига 9—10 гектар майдондаги ҳосилни ўрибянчишга эришмоқда. Ҳосилни ташишда эса Барот Муҳаммадиев ва Нурмат Қудратов бошқаларга ўрнак бўлишаётир.

Ўрим-йиғимда қатнашаётганлар учун қулай шароит яратилган. Кўчма устахона фаолият кўрсатаяпти. Ғолиблар ҳар беш кунда ҳам моддий, ҳам маънавий рағбатлантирилмоқда. Бу тадбирлар туфайли ҳар куни 65—70 гектардаги ҳосил саранжомланмоқда.

А. ДУСМАТОВ.

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОННИНГ БИР КУНИ

ҲОВЛИ ТЎЙЛАРИ

Тўрткўл районидаги «Намуна» колхози меҳнаткашлари қувончли воқеани нишонладилар: улар ҳовли тўйлари ўтказишди. Хўжаликлараро механизациялашган 307-кўчма колонна қурувчилари 1.200 квадрат метр саҳнли кооператив уйларни фойдаланишга топширдилар. Р. Йўлдошев бошлиқ участка бунёдкорлари 224 минг сўмлик қурилиш ишларини бажаришди. Муваффақиятга М. Оллоқулов, С. Матёқубов, А. Вафоев раҳбарлигидаги ғишт терувчилар, дурадгорлар, сувоқчилар ва бўёқчилар муносиб ҳисса қўшдилар.

Колхоз тутчилик бригадаси бошлиғи, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Тўхта Ёқубова, механизация бухгалтери Жуманазар Сафаров, механизатор Ғулом Жуманиёзов, диспетчер Расул Холлиев, механик Иброҳим Шарифбоев, колхозчи Мадёр Собировга уй калитлари тантанали топширилди. Район ижроия комитети раисининг қурилиш ишлари бўйича ўринбосари А. Аббосов, меҳнат ветерани Алишер Басаров уларни табрикладилар.

Ҳ. БОБОЖОНОВ, М. СЕЙТМАМБЕТОВА.

СИГИРСОҒАРЛАР СОВҒАСИ

Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси шарафига умумхалқ мусобақасига қўшилган «Ленинизм» колхози (Беруний райони)нинг оқ чашма соҳибалари ярим йиллик планни муддатидан олдин бажардилар.

Эришилган муваффақиятда илғор сигирсоғарлар — колхозчиларнинг Бутуниттифоқ IV съезди делегати Жумагул Абдуллаева билан Тўлғаной Болтабоеванинг ҳиссалари катта. Улар квартал охиригача планга қўшимча 20 тонна сут соғиб топширишга аҳд қилдилар.

ИЛҒОР ПАРРАНДАБОҚАР

Сора Ўтамуродованинг номини Беруний районидаги «Ўзбекистон 40 йиллиги» совхозида илғор паррандабоқар деб тилга олишади. Унинг боқимида 3 минг 245 та товуқ бор. 2 минг 200 таси она товуқ. У пландаги 355 минг дона ўрнига 365 минг дона тухум топшириш учун курашмоқда.

Ю. БЕКМУРОДОВ.

ФОЙДАЛИ МУЛОҚОТ

Нукусдаги марказий кутубхонада автоном республика шаҳар ва районлари зиё тарқатувчиларининг семинари бўлиб ўтди. Унинг иштирокчилари энг яхши маданий-оқартув муассасаларининг иш тажрибалари билан танишдилар. Шунингдек, болалар кутубхоналари ишини яхши йўлга қўйиш юзасидан қизғин мулоқот бўлди. Унда болалар марказий кутубхонаси мудири Урлеихон Наврўзбоева, республика ва шаҳар марказий болалар кутубхоналари методистлари Ф. Содиқова, Ш. Абдуллаева ва А. Абдекаримовалар фаол қатнашдилар.

Н. ФАЙЗУЛЛАЕВ.

«ИҚБОЛ»НИНГ ИЛК ҚАДАМИ

Чимбой район маданият уйида янги «Иқбол» ашула ва рақс ансамбли ташкил этилди. Турли касб соҳибларидан иборат ёш санъаткорларга Сагимбой Ўразимбетов раҳбарлик қиляпти. Ансамбль аъзолари илк концертларини маданият саройида намойиш этдилар. Ёғ заводи иқтисодчиси Мақсет Наврўзбоев, ўқитувчи Бекназар Ешмуротов, К. Авезов номли совхоз техникум студенти Сарагул Сейназарованинг чиқиши томошабинларда яхши таассурот қолдирди.

И. КОМИЛОВ.

КЎКСИГА ҚУЁШНИ ЯШИРГАН

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ўқитувчи, республика халқ маорифи аълочиси марҳум Тошпўлат ФАЙЗИЕВ ҳақида хотиралар

Мен — онаман! Бу сўзни юлдузларга етгулик қилиб ҳайқириб айтмоғим мумкин! Мен онаман! Мен фарзандларимни тириклик ва ўлим туташган чоҳ ёқасида туриб топганман. Уларни жон-жаҳдим билан хиёнатдан, алдовдан, ёмонликдан ҳимоя қиламан. Уларга фақат бахт, толе, тинчлик, эзгулик, жасорат, одамийлик — дунёдаги жамики гўзал хислатларни тилайман!

Она бўлган кунимдан бошлаб ўзимни унутиб, болам учун яшай бошлаганман. Болам кўкракдан айрилиб боғчага қатнай, қўшниларимнинг фарзанди билан ўйнай бошлагач, мактаб ёшига етгач яна бир ҳақиқатни англадим: энди болам фақат меники эмас! У кўпчиликнинг фарзанди. Уни энди она-Ватанга муносиб фарзанд қилиб тарбияламоқ лозим. Бу ёлғиз онанинг қўлидан келадиган иш эмас.

Шу пайт мен — она, ўзимдан буюкроқ қалб эгаси — муаллимга топиндим! Жигарбандимни унга ишондим, ўзимга ишонгандан кўпроқ ишондим. Шу кундан қоғозга ёза бошладим:

Ўғлим, толеъингда иккинчи онанг,
Бошингда парвона муаллиминг бор.
У билан ёруғдир қоронғу хонанг,
У тўшар умрингнинг йўлларига зар.

Фарзандлари яхши ўқитувчи қўлига тушган оналар бахти кулади. Мен бир ўқитувчини биламан, аммо у қанча минглаб оналарни бахтиёр қилганини билмайман. У менинг юртим боғини безаган, жамиятнинг гоҳо йиқилай-йиқилай деган армонли лаҳзаларига елкасини тутган азамат чинор эди! Йўқ, уни фақат чинор дейиш камлик қилади.

Ўзидан фақат меҳр таратган, эзгулик нурлари билан ташналарни иситган, йўлларини ёритиб турган кишини нима деб аташ мумкин! У кўксига қуёшни яширган эди. У юрган йўл ҳамиша ёруғ эди.

Доҳий В. И. Ленин ўқитувчининг бир соатлик яхши дарсини бир асарга тенглаштирган. Демакки, унинг минг-минг асарларга арзигулик ҳаёти ҳақида сўзлаб беришга қодир эмасман, фақат айрим лавҳаларнигина сўзлайман...

* * *

Қирчиллама қиш. Тизза бўйи қор. «Туф» десанг ерга яхлаб тушади. Тунги соат учлар чамаси. Ҳамма маст уйқуда. Деразани биров қаттиқ, тез-тез ура бошлади.

— Тошпўлат ака! Мактаб ёниб кетаяпти!

Аслида уни энг ширин, энг қаттиқ уйқудан уйғотиш учун ҳам «мактаб» деган сеҳрли сўз кифоя эди.

Хотини уйғониб чироқни ёқиб қарагунча у йўқ! Ҳовлиқиб ҳовлига чиқди. Мактаб томон кетган излар бор, у йўқ. Кийимлари турибди, ўзи йўқ!

Зулфия опа ўғлини уйғотди:

— Баҳодиржон, тезроқ тур, болам! Даданг мактабга бош-яланг, ич кийимда кетибди. Югур, болам, шамоллаб қолмасин даданг!

Баҳодир отасининг рўмолга солинган кийимларини орқалаб чопди. Унинг ортидан Зулфия опа жўнади.

Иложи борича тезлаб борса, мактабнинг буғ қозони ўт олган, теварак-атрофдагилар тўпланган, эри гоҳ одамларга иш кўрсатар, гоҳ ўзини ўтга урар эди. Бошяланг, ич кийимда эканлиги эсига ҳам келмасди. Орқасидан ўғли: «Дада, кийиниб олинг», деганча югуриб юрар эди...

Ёнғин ўчирилди. Ўт ёқувчининг бепарволиги туфайли, қозон ёна бошлаган экан. Ҳаммаси жойига тушди. Бироқ Тошпўлат аканинг кўнгли сира жойига тушмасди... «Олов мактабга ўтса нима бўларди? Давлатнинг, халқнинг шунча мулки, болаларнинг насибаси куйиб кетаверадими бир одамнинг беParволиги деб? Жигаргўшаларимизни ҳаётга йўллайдиган, уларга илм берадиган муқаддас даргоҳ ёниб кетиши мумкинми? Гуноҳ! Бу — кечириб бўлмайдиган гуноҳ! Болаларга, мактабга нисбатан озгина беparволик қилишга ҳаққимиз йўқ! Ўт кетиши мумкин».

Хатирчи районидаги генерал Собир Раҳимов номли 23-мактаб директори Тошпўлат Файзиев эрталаб коллектив билан ўтказилган йиғилишда куйиб-ёниб сўзлади.

Сўнг дард юклайверган юраги толиқди, ўша тун тонги унинг сочларида отди, томирларига сездирмай қон босими келиб жойлашди.

Ўта ҳаяжонланиш, ўта чарчаш унинг вужудига қанд касалини чиқариб олди. Бунинг устига қаттиқ шамоллаган экан...

Тошпўлат акани ҳеч қандай куч мактабдан тортиб ололмасди. Бу лаънати касаллик кучли экан, бир неча кунга оёқларини боғлаб қўйди.

— Мен онаман! Муаллим ҳақида ўйлар эканман, тизза бўйи қорда, оппоқ ички кийимда, бош яланг, оёқ яланг мактаб томон югураётган, ўзини оловга ураётган Тошпўлат ака қиёфаси кўз ўнгимда намоён бўлади. Шўх фарзандларимизнинг қалбларида ёнаётган гулханларга ўзини уриб яшашдан қўрқмаган, дунёни беҳуда оловдан сақлай олгувчи, болаларимизнинг қалбига чанг солишга шай турган муздай худбинлик, хиёнат каби қаҳрли изғиринларга қарши тик борган муаллимга тан бераман! Шу тун дафтаримда янги ёзувлар пайдо бўлади:

Гўдаклик чоғингда бўлганман бедор
Ва сенга бахшида этганман ҳаёт.
У эса яшашни ўргатар минг бор,
Сени деб безовта яшар умрбод!

* * *

Тошпўлат аканинг изларини излаб кўп жойларда бўлдим. Ҳужжатлар, суратлар билан танишдим. Шогирдлари, ҳамкасблари, оила аъзолари, дўстлари билан суҳбатлашдим. Хотиралар мени жонли одамлар каби қуршаб олишди. Улар гоҳ кулдирди, гоҳ йиғлатди, сўнг барчаси юрагимни миннатдорчилик туйғуларига тўлдирди...

У ота меҳридан жуда эрта, ҳали тили сўзга келмай туриб — бир ёшида айрилди. Шарофат хола уч ўғлини бағрига босиб, уйсиз, жойсиз, ярим оч, ярим юпун ҳолида додлаб қолаверди. Кенжаси Тошпўлат 14 ёшга кирганда уруш бошланиб, икки ўғлини ўнинг қучоғидан юлиб кетди... Она-бола икки топган бир бурда нон билан гоҳ оч, гоҳ тўқ яшаб кун ўтказишди. Энг қора кунларда ҳам умид тирик бўлса, одамзод яшайверар экан. Шарофат аяни оғир кунлардан фронтчи ўғилларидан келиб турган мактублар, ёшгина Тошпўлатнинг ақлли, меҳрибон, қобил, меҳнатсеварлиги олиб чиқди.

Тошпўлат 17 ёшида Хатирчи райони марказидаги А. С. Пушкин номли 20-ўрта мактабда бош пионервожатий бўлиб иш бошлади. Болалар ўз вожатийларини яхши кўриб қолишди. У билан бирга бўлиш жуда қизиқ ва кўнгилли эди. Ҳар бир пионер унга ўз дўстидай ишонар, эргашар, ҳурмат қиларди. Бир йил ўтгач Тошпўлат Файзиев райондаги 27-болалар уйида тарбиячи ва ўқитувчи бўлиб ишлади. Ота меҳрига зор ўсган йигит болаларни юракдан тушунар, уларнинг лабида табассум кўришга ҳаракат қилар, бошларини меҳр билан силар эди. Уйларида эса бирин-кетин икки ўғлидан айрилган она ҳам ёлғиз Тошпўлатга суяниб қолган эди.

Синфларида шўх ва гўзал Зулфия бошқалар билан муносабатда шаддод, чўрткесар эди-ю, негадир Тошпўлат билан гаплашса майинлашиб қоларди, унинг қайғуларига шерик бўларди. Тошпўлатнинг отасиз ўсганини, бирин-кетин икки акасидан айрилганини, онаси билан очин-тўқин, юпун ҳар жойда яшаб юрганини биларди. Уни аяб гаплашарди.

Тошпўлат Зулфияга суяниб қолган, бироқ аҳвол ночорлигидан кўнглини очишга шошилмас эди. Зулфия ўзининг барча яхши-ёмон кунларига тенг шерик бўлишига кўзи етгач, қалбини изҳор қилди.

Ёшларнинг кўнглидан хабар топган Зулфиянинг отаси — ақлли, кўп йиллар партия ва совет ташкилотларида ишлаган меҳнат ветерани Жўра ака Содиқов кичик тўйча қилиб, куёви Тошпўлат ва унинг онасини уйига кўчириб кела қолди.

У куёвнинг меҳнатсевар, ақлли йигит эканини биларди. «Ҳали яхши кунлар олдинда, болаларим. Энг муҳими — аҳил бўлинглар. Шунда турмуш машаққатларини осон енгасизлар», дерди раҳматли.

Энди улар икки киши эди. Тақдирнинг барча зарбаларига қарши қўш қалқон, барча орзулар сари қўш қанот эдилар. Иккови турмуш қуришганда Тошпўлат Файзиев йигирма яшар юпун йигит, мактабда пионервожатий эди. Ҳаётдан кўз юмаётган пайтда эса Ўзбекистон ССР халқ маорифи аълочиси, республикада хизмат кўрсатган ўқитувчи, «Ҳурмат белгиси» ордени, ўнлаб медаллар, фахрий ёрлиқлар соҳиби, минг-минг шогирдлар устози, халқ муҳаббатига сазовор, ҳурматли муаллим эди.

Эрининг юксак чўққи томон тушган узун йўли машаққатларини Зулфия опа 36 йил бирга тортди. Икки гўдакни тупроққа қўйишди. Келин-куёвлик, набиралик бўлишди...

Тошпўлат акани тўлароқ тасаввур қилиш учун Зулфия опага осон кечмаган турмуш ташвишларини такрор эслатишга мажбур эдим. Зеро эрини ундан яхшироқ билгувчи ким бор, ахир?!

Опа билан тонг қадар суҳбатлашдик. Барибир гапимиз тугамади. Бир тунда бутун умрни гапириб бўлармиди? Опа кетар чоғимда қўлимга дафтар тутқаздилар. Келинг, бизга рухсат этилган саҳифаларни биргалашиб ўқиймиз.

Зулфия опа кундалигидан кўчирмалар

Отажоним бизни тушундилар. Тошпўлат ака иккимизнинг тўйимиз бўлди. Биз энди бир умр биргамиз.

1947 йил.

Ўғилчалик бўлдик. Қайнонам, отам-онам ҳаммалари хурсанд. Тошпўлат ака иккимиз ҳеч ким йўғида ошкора қувонамиз. Мен «ўғлимиз отасига ўхшайди» десам, у киши «онасига ўхшайди» дейдилар.

1948 йил, 4 январь.

Бизни Ильич (ҳозирги «Москва») колхозидаги етти йиллик мактабга ўқитувчи қилиб тайинлашди. Кўчимизни аравага ортувдик, ярим ҳам бўлмади. Бир-икки кўрпа-кўрпача, эски палос, иккита коса, битта чойнагимиз бор. Ўзимиз ҳам аравага ўтириб олдик. Илк бора ота-онамнинг қучоғидан, туғилган уйимдан чиқиб кетишим. Қўлимда ўғилчам. Бирам ғалати бўлдим. Кўзларимдан ёш қуйилди. «Зулфия, йиғлама, қишлоқдаги болаларга дарс берамиз. Улар биз туфайли ҳаётни ўрганишади. Биз одамларга керакмиз, ахир» дедилар Тошпўлат ака. Бу сўзлар кўнглимни ифтихорга тўлдирди. Бир захуйча, даҳлизча беришди. Бировнинг уйи экан, жойлашиб олдик. Мен 1 сентябрни 2-синф, Тошпўлат ака 3-синф болалари билан кутиб олдик. Элликдан ошиқ покиза, бегард, соф юракларга уруғ экиш ҳуқуқи берилган иккимизга. «Нима эксак шуни ўрамиз, пуч ҳосил олишга, келажакни алдашга ҳаққимиз йўқ, Зулфия» дейдилар у киши. Ўзлари эртаю кеч мактабдан келмайдилар. Ишга қизиқиб, машаққатларни ҳам унутамиз.

1948 йил, сентябрь.

* * *

Бизга мактаб директори Ҳавас Зоҳидов, ўқитувчилар Зоҳидова, Иброҳимов методик ёрдам беришади. Билмаганимизни эринмай ўргатишади. Аммо биринчи устозим Тошпўлат ака. У киши тажрибали.

Айтганча, биринчи маошимизга битта эчки сотиб олдик. Жуда қувондик. Бунинг устига мактаб коллективи баҳорикорга буғдой эккан экан, ҳар бир ўқитувчига 150 килограммдан бўлиб беришди. Биз иккимизга 300 килограмм тегди. Анча ўзимизни тутиб олдик.

1948 йил, октябрь.

* * *

15 декабрь куни қизчалик бўлдик. Ҳаво жуда совуқ, қор қалин. Уйимизда ўтин йўқ. Тошпўлат ака ёвонга бориб жийда дарахтини кесиб келдилар. Ҳўл ўтин ёнмайди. Мен қалтирайман, чақалоқ йиғлайди. Биз келишиб, чақалоқ қирқ кунлик бўлгунча онамларникига бориб туришга қарор қилдик. Бир яшар ўғлим, қайнонам, эрим қишлоқда қоладиган бўлишди. Тошпўлат ака колхоз идорасига чиқиб, район марказига бораётган тери юкланган аравани топиб келди. Ер тойғончоқ, от зўрға юради. Чақалоқни бағримга босиб тери устига ўтириб олдик. Бизни кўрпа билан ўраб қўйишди.

То районга етгунча совуқданми, қўрқувданми, қалтираб келдим. Чақалоқ йиғламаса музлаб қолдими, деб қўрқаман. Йиғласа уч кунлик норасидамга ачиниб, қўшилиб йиғлайман. Ишқилиб, ота-онамнинг ҳузурларига эсон-омон етиб келдим.

1948 йил, 18 декабрь.

Қизим 56 кунлик бўлди. Қишлоққа қайтдим, ишга чиқдим. Маошларимизни йиғиб юриб битта эшак сотиб олдик. Энди ҳар ҳафта Хатирчига бозорга борамиз. Ярим кило гуруч, ярим нимча ёғ, озроқ сабзи-шолғом оламиз. Тошпўлат ака коллективнинг ҳурматини қозона бошлади. У киши дарс берган синф тартиби, озодалиги билимдонлиги билан мактабда намуна бўлмоқда. Сўнгра илмий мудир этиб тайинланди. Ишга боши билан шўнғиб кетганлар. Жуда талабчан. Мени ҳам тинчитмайдилар.

1949 йил, март.

* * *

Уйнинг захлигими, шароит оғирлигими, тўнғич ўғлим касалланиб қолди. Энди чопқиллаб юриб, чуғурлаб сўзлашадиган бўлувди. Дарсдан келсам ёниб ўтирибди. Отаси иккимиз кечаси билан бошида мижжа қоқмай чиқдик. Дўхтирга районга элтиш керак эди. Узлукиб қолади деб қўрқдик... Тузалмади, боламни бериб қўйдик. Шу қишлоқ мозорига қўйдик.

Бу ерга кўчиб келаётганимизда ўғилчам 8 ойлик эди. Аравада мен кўнглим бузилиб йиғласам, у иккитагина гуручдек тишчаларини кўрсатиб кулган, ҳар хил қилиқлар қилган эди... Ҳаётимизнинг бир парчасини шу қишлоқ қабристонига қўйдик.

1950 йил.

1950 йилда туғилган яна бир қизчамни тўнғичимнинг ёнига қўйишди. Э, худо бу азобларнинг чеки борми?!

1952 йил.

* * *

Бор аламимизни ишдан оламиз. Ўғилчалик бўлдик. Дадаси саодатли, бахтли кунларни орзу қилиб исмини Бахтиёржон қўйдик.

Тошпўлат аканинг иш услуби РайОНОдагиларга ҳам маъқул. Улар ўртоғимни Учқорадаги 32-етти йиллик мактабга директор этиб тайинлашди. 16-мактаб коллективи бизни юртларидан юборгилари келмаяпти. Бутун педагогик коллектив, ўзимиз ўқитган ўқувчилар бизни кузатиб йўлга чиқишди. Қучоқлашиб хайрлашдик. Кета туриб ўгирилсам, кузатувчи нигоҳларда бизга аталган бир дунё меҳр, баъзиларида кўз ёши кўрдим. Ўқувчиларимиз анча йўлгача чопиб келишди ва кўринмай қолгунча қўл силкишди.

Олти йилдан буён шу қишлоқнинг тўй-маъракаси, яхши-ёмон кунларига аралашиб, бир оила аъзосидай бўлиб кетган эканмиз. Икки норасидамни ҳам шу қишлоқ боболари қўлларида кўтариб, элтиб ерга топширишган, бизни овутган, таскин бериб, юрагимиз ўтини пасайтирган эдилар. Шу ерда туғилган уч нафар боламнинг киндигини шу қишлоқ момолари кесиб, йўргаклаб олган эдилар. Қўни-қўшнига, мактаб коллективига, тоғ юракли болаларга аталган қанча меҳримиз, умримизнинг ёш, қайноқ кунлари, ерни қабартириб икки норасидам қолди бу қишлоқда.

Эй меҳр, сен қандай туйғусанки, дуч келсанг кулдирасан, айрилсанг йиғлатасан?!

Ўпкам тўлиб, кўзларимдан ёш оқди, секин Тошпўлат акага қарадим. У киши ҳамон кўзини қишлоқ тарафдан узмас, чуқур ўйга толган эдилар. Чеккаларида оқарган соч толаларига кўзим тушиб сесканиб кетдим. Қачон оқариб улгурибди экан-а?! Иш билан, рўзғор билан, болалар билан бўлиб сезмабман ҳам. Бу гоҳо етар-етмаслик бўлган совуқ, узун тунлар, тинимсиз меҳнат, изланиш, ижод заҳматими? Ёки болаларнинг порлоқ эртасига тиланган оқ йўлми?! Биз бевақт ерга қўйган гўдаклар ғамими?

Ҳаётдан ҳеч вақт нолимаган, ғамини ичига ютган, метин иродали, бардоши буюк эримни хафа қилишдан чўчиб унга билдирмай кўз ёшларимни артдим.

1953 йил.

* * *

Мана, Ильич колхозидан уч-тўрт баробар узоқликда, тоғлар орасида жойлашган қишлоқдамиз. Мактаб хароб аҳволда, коллектив тарқоқ, бир-бирини менсимайди.

Тошпўлат аканинг илгариги юришлари ҳолва экан, энди қоронғу тушгунча мактабдан келай демайдилар. У киши раҳбарлигида мактаб атрофини тозалашди, текислашди, шанбалик қилиб турли мевали дарахт кўчатлари экилди. Ота-оналар билан алоқа мустаҳкамланди. Қишлоқ аҳли Тошпўлат акага ҳурмат билан қарай бошлади. Учқорада қизчам Жамила туғилди. Ёш болаларим билан қийналган чоғларимда қишлоқ одамлари келиб ҳолимизни сўрашар, ёрдам беришарди. Уларнинг озгина меҳри, илтифоти ҳам эримга катта мукофотдай туюларди, уни мактабга, болаларга қаттиқроқ боғлар эди. 1949 йилда Тошпўлат ака Самарқанд давлат университетининг ўзбек филологияси факультетига сиртдан ўқишга кирган эдилар. Диплом ҳимояси учун олти ой кетдилар. Мен уч болам билан қолиб мактабда ишлайвердим.

Учқора табиатига, одамларига, мактабга ўрганиб қолган чоғимизда Тошпўлат акани район халқ маорифи бўлимига мактаблар бўйича инспекторликка тайинлашди. Уч йил мобайнида қадрдонлашиб қолган юрт, одамлар, болалар билан хайрлашдик. Кўч-кўронимизни аравага юклаб, уч фарзандни бағримизга босиб йўлга тушдик.

1955 йил, август.

* * *

Мен район марказидаги мактабда ўқитувчи, Тошпўлат ака райОНОда бир йилдан ошиқ ишладик. У киши мактабларга ҳафталаб кетар, биридан суюниб, биридан куюниб қайтар, тажрибали ўқитувчиларнинг ишини дарҳол кенг ёйишга ҳаракат қилар эдилар.

Энди тинчгина ишласак керак деган хаёлда юрсам, яна янги гап чиқиб қолди. Тошпўлат акани Калинин номли колхоздаги 4-ўрта мактабга директор этиб тайинлашибди.

Ўртоғим ёлғиз жўнаб кетди. Мен ўғилчам Баҳодиржоннинг қирқи чиқмагани учун уйда қолдим. Бизсиз ҳоли не кечди экан деб хавотир олиб ўтирибман...

1956 йил, март.

* * *

Болалару кўчим билан орқаларидан етиб бордим. Бир уйга жойлашдик. Мен ўқитувчилик қила бошладим. Яшаётган уйимизнинг ичидан тиканлар, ёввойи ўтлар ўсиб чиқади. Чопиб ташлайман, бир ой ўтар-ўтмас яна ўсиб чиқаверади.

Мактаб коллективи уч-тўрт гуруҳга бўлиниб, бир-бири устидан ёзар, айбини пойлаб юришаркан. Шунга қараб ҳамма иш ўлда-жўлда. Тошпўлат ака ҳаммани ўзаро келиштирди. Бир ёқадан бош чиқариб ишлай бошлашди. Мактаб атрофига дарахт ниҳоллари экилди, катта боғ яратишди. Ўқув-тарбия ишларининг савияси кўтарилди. Шу ерда қизим Комила туғилди. Келганимизга олтинчи йил тўлаётган эди, яна иш жойимизни ўзгартиришга мажбур бўлдик. Биз ўзимиз ўқиб битирган Пушкин номли 20-мактаб коллективи орасида келишмовчилик бошланибди. Тошпўлат акани шу мактабга директор этиб тайинлашди. Яна кўчимизни елкаладик. Тўрт болани эргаштириб йўлга тушдик. 4-ўрта мактаб боғлари айни гулга кирган чоқ эди... Ортимизда боғ-роғ, гуллар қолди.

1961 йил, апрель.

* * *

Мен Киров номли колхоздаги 35-мактабда 11-синфларга дарс бераяпман. Тошпўлат ака район марказидаги 20-ўрта мактабда директор. Энди ҳеч қаёққа кўчмасак керак деб, болаларни мактабга ва боғчага жойлаштирдик.

Ўртоғим одатдагидек эрталабдан кечга қадар мактабда. Унинг олдида тўсиқлар, қийинчиликлар кўп. Мактабда тажрибали, ишнинг кўзини биладиган ўқитувчилар бор. Фақат уларнинг қадрига етадиган киши йўқ. Ҳар кимни ўз қобилиятига қараб ишга йўналтириш, кўнглини топиш ўқувчилар билан тиллашишдан ҳам қийин экан. Раҳбарлик энг қийин дарс эканлигини тушундим. Уни ҳар қандай педагог ҳам эплайвермаскан... Тошпўлат ака машаққат билан шуни эплаб келарди. Айтишга осон — бу ерда ҳам иноқлик, қизғин меҳнат бошланиб кетди. Мактаб атрофи панжара билан ўралди, водопровод ўтказилди, асфальт қилинди, гулзор барпо этилди.

Ишлар бир меъёрда кетаётган эди, бироқ яна янги таклиф...

1965 йил февраль.

* * *

Карл Маркс номли колхоздаги 10-ўрта мактаб ўқитувчилари бир-бирлари билан келишмаётганмиш. У ерга тажрибали, ишнинг кўзини биладиган директор керак эмиш. Яна сарсон кунларим бошланадиган бўлди. Файзиев 1965 йилнинг 1 мартидан бошлаб 10-ўрта мактаб директори. Бу пайт Тошпўлат акага «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ўқитувчи» унвони берилганига уч йил бўлганди. Нафақат районимизда, областда, республикада ҳам унинг номини ҳурмат билан тилга олишар, шогирдлари вояга етиб, билим олиб, турли вазифаларда ишлаётган эдилар.

Мен энди кўпайишиб қолган болаларим билан кўчиб кета олмасдим. Хўжайин мактабга ёлғиз кетдилар. Гоҳ қатнаб, гоҳ ўша ёқда ётиб қолиб ишлай бошладилар. Гоҳо кечалари ҳориб-чарчаб қайтардилар.

— Кампир, бирор егулигинг борми, тез келтир. Кеча еган овқат билан юрибман, —дердилар.

Колхоз идорасига қатнайвериб, қисилиб қолган мактаб атрофидаги хонадон эгаларига томорқа олиб бериб кўчиртирдилар. Мактаб майдони кенгайтирилди. Коллектив билан тил топишди. Ишлар тартибга кела бошлади. Ҳамма бир-бирига ҳурмат билан қарайди. Методик ишлар йўлга қўйилди. Атрофдаги гулзор одамларга руҳ бағишлар, мевалар ҳосилга кира бошлаган эди. Ота-оналар мактабга тез-тез қатнайдилар. Қишлоқ аҳолиси билан келишиб, урушда ҳалок бўлганлар шарафига ёдгорлик ўрнатишга қарор қилишибди.

Бу савоб ишга ҳамма бирдай киришди. 9 май — Ғалаба кунига яқин қолган эди. Ҳашар йўли билан ёдгорлик қад кўтарди, марҳумларнинг номлари ўчмас қилиб ёзилди.

Бунинг учун жуда кўп елиб-югуришга тўғри келди. Карл Маркс номли колхоздан урушга отланган ва қайтмаган йигитлар ҳақида керакли маълумотлар тўпланди. Бу ишга мактабнинг барча ўқитувчилари ва ўқувчилари биргаликда киришдилар. Лозим бўлган материаллар изланди ва топилди. Эртага 9 май, Ғалаба куни! Ёдгорликнинг энг сўнгги ишлари битказилмоқда... Бу кунни барча орзиқиб кутаётган эди. Жигаргўшалари фронтдан қайтмаганлар учун бу кун яна бошқача эди! Улар номлари мангуликка айланган қондошлари билан ҳам фахрланар, ҳам йиғлар эдилар.

Тонг отишига колхоз аҳли, район раҳбарлари таклиф қилинган. Ёдгорлик очилиши, мангу олов ёқилиши керак!

Тошпўлат ака уйга шод ва ҳорғин келдилар. «Кампир, эртага ёдгорликнинг очилиш маросими бўлади, сен ҳам юр тўйга», — дедилар.

Бироқ эрта тонгда қайнонам дунёдан ўтдилар. Меҳрибон онажонимизни сўнгги йўлга узатиб қўйдик.

...Келинг, Зулфия опанинг «Кундалик»ларини шу ерда ёпайлик.

Оғир бетоблигига қарамай 1982 йилнинг Наврўзини хурсанд кутиб олди. Баҳор неъматларини кўзига суртди. Уни Наврўз билан муборакбод қилгани келган ҳамкасбларига «Мана, баҳор ҳам келди, насиб этса эрта-индин ишга чиқиб кетаман — деди. Мактабдаги ишларни суриштирди, йўл-йўриқ кўрсатди. Баҳорги юмушларни қаттиқ тайинлади. Мактабдаги аҳволни эшитиб, кўнгли бироз хотиржам бўлди.

23 март тонгида ҳовлидан эшитилган фарёд ҳаммани зир титратди. Тошпўлат ака ўзи севган фаслга етдим деганда оламдан кўз юмди. Шу куни у ишлаган, обод қилган мактаблар боғларининг ўриклари гулини тўкди. Ўсимликларда ҳам сезги бўлади, у инсон қалбини сезади дейишади-ку, ахир!

20-ўрта мактабнинг 130 га яқин ўқитувчиси синф хоналарига илк бора йиғлаб кирди ва ўқувчиларга биринчи марта «Ким доскага чиқади?» демасдан, «Ташқарида сафланинг», деди. Шу куни икки мингдан ортиқ ўқувчи илк бора ёппасига дарсни қолдирди. Жажжи юраклар қўлдан-қўлга алмашаётган тобутни оломон ортидан қабристонга эргаштирди. Барчасининг қўлларида гул, кўзларида ёш. Худди баҳор аза тутганга, йиғлаётганга ўхшайди.

Тошпўлат ака ҳамиша баҳорни бошлаб келган, баҳорнинг бағрини ҳаётга тўлдирган инсон эди. Унинг учун баҳор йиғласа, гўдаклар йиғлашса арзийдиган инсон эди. У барча юракларга гўзал нақшлар чизиб кетди. Сонсиз шогирдлар етиштирди. Фарзандлари Салима, Жамила, Баҳодиржон, Комила, Зулхумор, келини Жамилахон, куёви Истамжон ҳам ўқитувчилик касбини танлашган. Бахтиёржон автобазада ишлайди. Кенжатойи Зафаржон институт талабаси.

Биз, оналар уларнинг отаси босиб ўтган ҳаёт йўлини болаларимизга ибрат қилиб кўрсатамиз. Кундалик дафтарларимизнинг биринчи саҳифасига ёзиб қўямиз:

Сен менинг хизматим оқламоқ бўлиб,
Истакларим сўраб турсанг қошимда
Аввал муаллиминг қўлларини ўп,
Фидойи қалбини кўтар бошингга!
Сенинг инсонлигинг, борлигинг учун,
Муаллимдан менинг жуда кўп қарзим.
Пайти келиб бошинг кўкка етган кун
Иккимиз учун ҳам қил унга таъзим!

Хосият БОБОМУРОДОВА.

СПОРТ АХБОРОТИ

ЯРИМ ФИНАЛДА

ГФР майдонларида ўтаётган Европа чемпионатининг саралаш учрашувлари тугади. Уларда олтин медаллар учун курашадиган тўрт команда аниқланди. Дастлаб биринчи группа ғолиблари маълум бўлди. Булар рақибларини бир хил (2:0) ҳисобида енгган ГФР ва Италия терма командаларидир.

Эртаси куни иккинчи группада бўлиб ўтган учрашувларда юқоридаги мамлакатларнинг футболчилари қаторидан ўрин оладиган командалар аниқланди. Булар СССР ва Голландия чипор тўп усталаридир. Совет футболчилари Англия терма командаси устидан 3:1 ҳисобида ғалаба қозондилар. Улар беш очко тўплаб, ўз групталарида ғолиб бўлдилар ва ярим финал учрашувларига йўлланма олдилар. Голландлар эса Ирландия терма командасини 1:0 ҳисобида мағлубиятга учратиб, иккинчи йўлланма соҳиби бўлдилар.

Бугун ярим финалга чиққан тўрт команда ҳал қилувчи учрашувларни бошлайди. ГФР ва Голландия футболчилари олтин медаллар учун баҳсга, биринчи бўлиб киришадилар.

Иккинчи ярим финал матчи эртага ўтказилади.

ЯНА ДУРАНГ

Мамлакат чемпионатининг биринчи лигаси мусобақаларида республикамиз спорти шарафини ҳимоя қилаётган Тошкентнинг «Пахтакор» командаси кейинги учрашувларни муваффақиятли ўтказиб, мухлисларини хушнуд этаяпти. Ҳамюртларимиз мана шу учрашувларнинг учтасида ғалаба қозониб, бештасида дуранг ўйнашди. Ўн бир очко қўлга киритилди.

Пахтакорчиларнинг Украинанинг икки шаҳри — Запорожье ва Никополга қилган охирги сафарларини ҳам бемалол яхши ўтди, дейиш керак. Улар «Металлург» командаси билан 1:1 ҳисобида дуранг ўйнагандаридан сўнг «Колос» коллективи билан куч синашдилар. Бу матчда ҳисоб очилмай қолди. Командалар қўш очкони ўзаро баҳам кўрдилар.

Биринчи лига пешқадами — Душанбенинг «Помир» командаси яна муваффақият қозонди. Тожикистонлик футболчилар Запорожьеда маҳаллий «Металлург» командаси устидан 2:1 ҳисобида зафар қучдилар. Бу билан улар жамғармасидаги очколар 25 тага етди.

Турнинг ўзига хос томони шуки, меҳмонлар майдон эгалари билан яна тенгма-тенг ўйнадилар. Ўн учрашувнинг тўрттаси улар ғалабаси билан тугади. Буни қуйидаги натижалар ҳам яққол кўрсатиб турибди: «Спартак» (Орджоникидзе) — «Звезда» (Пермь) — 1:2, «Шинник» (Ярославль) — «Ротор» (Волгоград) — 1:1, «Таврия» (Симферополь) — СКА (Ростов) — 1:1, «Ростсельмаш» (Ростов) — «Даугава» — 1:3, «Динамо» (Батуми) — «Котайк» (Абовян) — 5:3, «Гурия» (Ланчхути) — «Кубань» (Краснодар) 4:1, «Заря» (Ворошиловград) — СКА «Карпати» — 1:3.

Навбатдаги тур учрашувлари 24 июнда бўлади. Пахтакорчилар шу куни дам оладилар. Улар галдаги матчни 27 июнда Душанбеда маҳаллий «Помир» командаси билан ўтказишади.

Редактор А. Ғ. МУХТОРОВ.

ТЕЛЕВИЗОР ХИЗМАТДА

22 ИЮНЬ, ЧОРШАНБА

● МТ I

7.00 «120 минут».
9.05 «Дунёнинг қувончлари». Олти серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 3-серия.
10.25 Футбол. Европа чемпионати. Ярим финал. ГФРдан кўрсатилади.
11.15 Янгиликлар.

* * *

16.30 Янгиликлар.
16.40 «Қайта қуриш прожектори».
16.50 Болалар учун фильм. «Пан Кляксанинг саёҳатлари». 2-серия.
18.10 «...16 ёшгача ва ундан катталар».
18.55 Рус халқ қўшиқларини И. Акчарова куйлайди.
19.10 «Сеҳрли белкурак». Мультфильм.
19.20 «Дунё воқеалари».
19.35 Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси олдидан. «Қайта қуриш прораблари». «Советская Россия» газета редакциясида Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси делегатлари билан учрашув.
20.20 «Дунёнинг қувончлари». Олти серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 4-серия.
21.30 «Время».
22.05 «Қайта қуриш прожектори».
22.15 «Менга сўз беринг». Ёзувчи В. Крупиннинг чиқиши.
22.30 Футбол. Европа чемпионати. Ярим финал. ГФРдан кўрсатилади. Танаффус пайтида (23.20) — «Дунё воқеалари».
00.20 «Давр билан бир сафдамиз». Фильм-концерт премьераси.
01.10 Футбол. Европа чемпионати. Ярим финал. ГФРдан олиб кўрсатилади.

● МТ II

9.00 Эрталабки гимнастика.
9.20 «Халай» рақсга тушади. Бокудан кўрсатилади.
9.50 Россиянинг буюк кишилари. «Илья Репин». Илмий-оммабоп фильм.
10.20 Немис тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун.
10.50 «Қувноқ карусель». 11—13-сонлар. Мультфильмлар.
11.20 «Дружба» елканлари». Телевизион ҳужжатли фильм.
11.50 Немис тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун.
12.20 «Тонг саҳарда». Болалар учун уч серияли телевизион бадиий фильм. 1-серия («Экран»).
13.30 Литва ССР камер оркестрининг концерти.
14.30 Янгиликлар.
14.40 «Ершовкада суд». Телевизион бадиий фильм. 1-серия.

* * *

18.30 Янгиликлар.
18.35 Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси олдидан. «КПСС Марказий Комитетининг Тезисларини муҳокама қиламиз».
18.55 Ростов телевидение студиясининг программаси.
19.30 П. И. Чайковский номли халқаро конкурс лауреатлари. РСФСР халқ артисти В. Спиваков.
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.45 Теннис. Уимблдон турнири. Англиядан кўрсатилади.
21.30 «Время».
22.05 «Қайта қуриш прожектори».
22.15 Теннис. Уимблдон турнири. Англиядан кўрсатилади.
22.30 «Ершовкада суд». Телевизион бадиий фильм премьераси. 2-серия.

● ЎзТВ

15.00 «Таня ва икки мушкетёр». Бадиий фильм.
16.10 «Абитуриент-88». Физика.
16.40 «Сталинградликлар ҳақида достон». Телефильм.
17.15 «Ёшлик» студияси кўрсатади. «Биз болалар уйиданмиз» (такрор.).
18.00 Кўрсатувлар программаси.
18.05 Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси олдидан. «Бошланғич партия ташкилотининг тажриба ва муаммолари».
18.35 «Фронт ортидаги фронт». Бадиий фильм. 2-серия.
20.00 «Ахборот» (рус.).
20.20 «Хотира». Ҳужжатли фильм.
20.30 «Ахборот».
20.50 Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси олдидан. «КПСС Марказий Комитетининг Тезисларини муҳокама қиламиз».
21.30 Москва. «Время».
22.05 Москва. «Қайта қуриш прожектори».
22.15 «Пахтакорларнинг долзарб вазифалари».
22.45 «Нурхон авлодлар хотирасида». Музикали программа. Кўрсатув Нурхон Йўлдошхўжаева таваллудининг 75 йиллигига бағишланади.
00.05 Кўрсатувлар программаси.

● ТОШКЕНТ ШАҲРИ ВА ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ УЧУН ПРОГРАММА

19.40 «Серафима ороли». Телевизион бадиий фильм.
21.00 Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси олдидан. Тошкент тўқимачилик комбинатининг йигирувчиси В. В. Эргашева ҳақида телеочерк. «Конференция делегати» туркумидан (рус.).

ДУШАНБА КЎРСАТАДИ:

21.30 Москва. «Время».
22.05 Москва. «Қайта қуриш прожектори».
22.15 «Ранда» материаллари изидан.
22.50 «Москва учун жанг». 2-фильм — «Тайфун». 1-серия.

Р. — 11812. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. А. 2025. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12